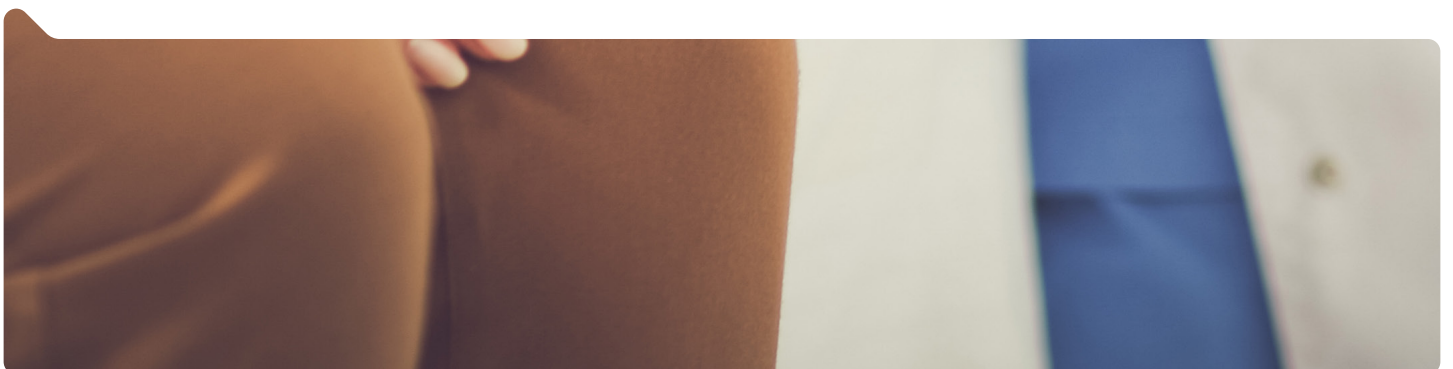

SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli -december 2020

Inhoudsopgave

1.	Managementsamenvatting	04
2.	Inleiding	06
3.	Positieve selectie	10
4.	Uitsluitingsbeleid	11
5.	Engagement	14
6.	Stembeleid & Corporate Governance	45
7.	Impact maken	51
8.	Bijlagen	52

1. Managementsamenvatting

Wederom was het voor Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen (hierna: SPH) een halfjaar waarin er veel ontwikkelingen waren op het vlak van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (hierna: MVB). Er zijn grote stappen gezet in het samenstellen van de aandelenportefeuille op basis van positieve selectie. Op de Benchmark Pensioenfondsen van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (hierna: VBDO) maakte SPH een grote sprong. Ondertussen zorgen Europese wetgeving en het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant (hierna: IMVB-Convenant) ervoor dat de lat voor verantwoord beleggen en verantwoording daarover steeds hoger komt te liggen.

1.1. Positieve selectie

In september 2020 heeft SPH voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen (aandelen van bedrijven in bijvoorbeeld Europa en de Verenigde Staten) een ambitieus best-in-class-beleid geïmplementeerd. Na uitgebreid onderzoek en een zorgvuldig besluitvormingsproces hebben we besloten om alleen nog maar te beleggen in bedrijven die binnen hun regio en sector behoren tot de 30% best presterende bedrijven op basis van hun ESG-score. ESG staat voor Environment (milieu), Social (sociaal beleid) en Governance (ondernemingsbestuur). Zo stimuleren we verantwoord gedrag bij bedrijven en dragen we met onze beleggingen bij aan een gezondere toekomst.

Met deze stap gaat SPH verder dan veel andere pensioenfondsen. SPH wil deze methodiek in de toekomst ook gaan hanteren voor andere beleggingscategorieën en doet nu al onderzoek naar de mogelijkheden daarvoor.

1.2. VBDO Benchmark Pensioenfondsen

In oktober 2020 werd de nieuwe VBDO Benchmark Pensioenfondsen gepubliceerd. Net als ieder jaar heeft SPH meegedaan aan dit jaarlijkse onderzoek naar de prestaties van het verantwoord beleggingsbeleid van Nederlandse pensioenfondsen. Door verbeterd beleid, implementatie daarvan en verantwoording daarover steeg SPH van plaats 46 naar plaats 24. De totaalscore van SPH steeg van 1,7 naar 2,1 terwijl de gemiddelde score in de benchmark daalde door een aangescherpte onderzoeksmethodiek. SPH ziet dit als

een erkenning van haar inspanningen op het terrein van MVB en als een aanmoediging om hiermee door te gaan.

1.3. Europese Wetgeving

Binnen de Europese Unie wordt op verschillende terreinen gewerkt aan de transitie naar een duurzame economie. De financiële sector wordt daarin ook meegenomen door middel van een breed pallet aan nieuwe wetgeving. Op 10 maart 2021 is de implementatiedatum van het eerste pakket aan regels die de informatieverstrooming over verantwoord beleggen moet verbeteren. Deze wetgeving is ook van toepassing op pensioenfondsen. SPH rapporteert al uitgebreid over de manier waarom rekening wordt gehouden met duurzaamheidsrisico's die de waarde van de beleggingen kunnen beïnvloeden en over de manier waarop positieve selectie, uitsluiting, engagement en stemmen worden ingezet om hoe ongunstige effecten op belanghebbenden te beperken en zelfs een maatschappelijke bijdrage te leveren via beleggingen. Toch zal ook SPH de komende periode verder werken aan deze informatievoorziening conform Europese wetgeving, samen met de hele Nederlandse pensioensector.

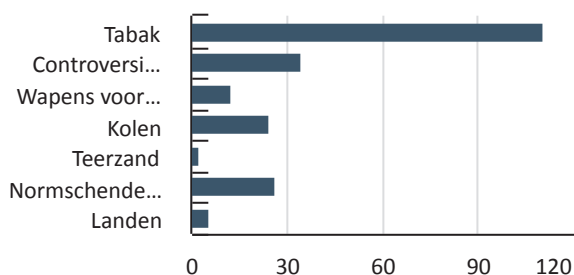
1.4. Statistieken uitsluiten, engagement en stemmen

SPH heeft het afgelopen halfjaar haar invloed als belegger en aandeelhouder ingezet om invulling te geven aan het MVB-beleid. Hieronder is een samenvatting gemaakt van de activiteiten op het gebied van uitsluiten, engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Uitsluiten

In bepaalde landen, bedrijven of bedrijfstakken investeert SPH niet. Dat kan zijn omdat deze een negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid en/of het klimaat (tabak, wapens voor de consumentenmarkt, kolen en teerzand) of in strijd handelen met algemene normen die SPH onderschrijft (controversiële wapens). Ook het overschrijden van internationaal geaccepteerde normen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen kan reden tot uitsluiten zijn (landen die onderhevig zijn aan relevante VN sancties of bedrijven die aangemerkt worden als normschenders vanwege structureel controversieel gedrag).

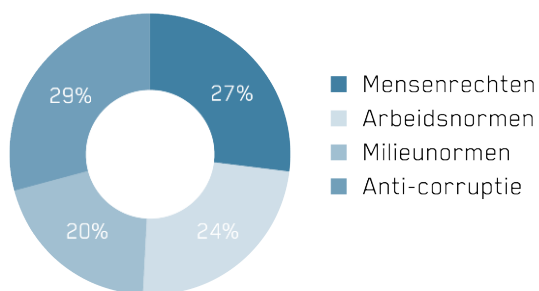
GRAFIEK 1.4.1 UITSLUITINGEN

Normatief engagement

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden en hen te bewegen tot verantwoord gedrag. Wij noemen dit 'Normatief engagement' of 'Normatieve dialogen' waarbij het doel is om schendingen van normen door bedrijven te stoppen, te voorkomen en waar mogelijk te herstellen. Op dit moment is SPH in gesprek met 90 ondernemingen in het kader van het Normatief engagement programma. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

FIGUUR 1.4.1 PROGRAMMA NAAR NORMSCHENDING

In het afgelopen halfjaar is met 32 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

Thematisch engagement

Het thematische engagementprogramma van SPH is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. In tegenstelling tot het normatieve engagementprogramma worden de dialogen niet geïnitieerd als direct gevolg van het schenden van internationale normen maar wordt gezocht naar het implementeren van best practices. In het tweede halfjaar van 2020 bestaat het thematische engagementprogramma uit 10 engagementthema's die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze 10 thema's zijn 70 ondernemingen opgenomen. In het afgelopen halfjaar is 259 keer inhoudelijk contact geweest met 70 ondernemingen.

Bij veel dialogen zien we dat het ons lukt om in gesprek te komen met de betrokken bedrijven, de onderwerpen die wij van belang vinden te agenderen, en in sommige gevallen ook al resultaten te bereiken in de vorm van het overnemen van aanbevelingen.

TABEL 1.4.1 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA

Thema	#dialogen
Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven	14%
Leefbaar Loon	14%
Transport en klimaat	6%
Afbouw blootstelling steenkolen	14%
Access to Nutrition	6%
Klimaattransitie	9%
Energie efficiëntie	9%
Plastics	10%
Goede en Beschikbare Medicijnen	11%
Human Capital	7%

Stemmen

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **2157 vergaderingen** op totaal **17174 agendapunten**.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het tweede halfjaar van 2020 op 15 procent van alle agendapunten tegen het management. Het grootste aantal tegenstemmen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betreft het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 1.4.2 : OVERZICHT TEGENSTEMMEN H2 2020¹

Totaal	Voor	Tegen
17174	85%	15%

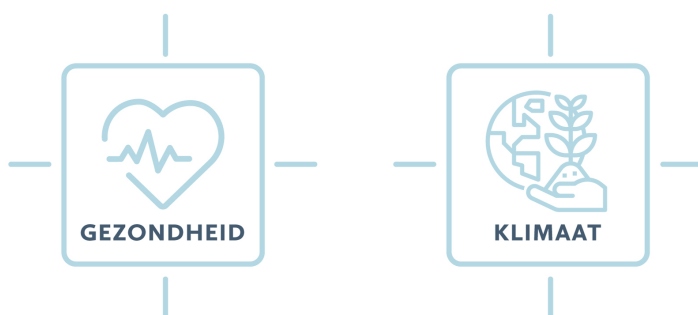
¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

2. Inleiding

Voor SPH is maatschappelijk verantwoord beleggen een logisch onderdeel van haar kerntaak: zorg voor later. SPH staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk dat we ons vermogen beleggen met oog voor de wereld om ons heen. SPH is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom zet SPH haar invloed als belegger in om bedrijven maatschappelijk verantwoord te laten ondernemen.

Voor SPH is het van groot belang dat de deelnemers in het pensioenfonds zich herkennen in het MVB-beleid, de missie en visie van het beleid ondersteunen, en goed begrijpen wat er wel en niet wordt gedaan met het pensioenvermogen. Het MVB-beleid van SPH kan in het kort worden samengevat in het volgende overzicht:

Beleggen in een gezonde toekomst

87%

van de huisartsen vindt het belangrijk dat SPH het pensioenvermogen maatschappelijk verantwoord belegt.

Wat we doen:

- Dialoog aangaan
- Beïnvloeden door te stemmen
- Positieve selectie
- Impact beleggen

We beleggen niet in:

- Tabak
- Wapens
- Kolenmijnbouw
- Teerzandolie

Het MVB-beleid van SPH

Maatschappelijk verantwoord beleggen betekent rekening houden met mens en milieu wanneer vermogen wordt belegd. Hiervoor hanteert SPH eigen criteria maar sluiten we ook aan bij internationale normenkaders. Voor een goed pensioen is een goed rendement op de beleggingen belangrijk, maar het is ook van belang dat die beleggingen bijdragen aan een duurzame toekomst waarin deelnemers ook daadwerkelijk van hun pensioen kunnen genieten. SPH oefent daarom haar invloed als belegger uit op de ondernemingen waarin zij belegt om aan te sturen op een duurzame bedrijfsvoering. We zijn er bovendien van overtuigd dat beleggingen die beter presteren op ESG (*environment, social and governance*) factoren ook betere beleggingen zijn voor de lange termijn.

SPH hanteert twee speerpunten in het MVB-beleid: Gezondheid en Klimaat. De keuze voor deze speerpunten is gebaseerd op de identiteit van het pensioenfonds, het besef dat gezondheid en een leefbaar klimaat voorwaarden zijn om van een goed pensioen te kunnen genieten, en de wetenschap dat klimaatverandering een van de grootste risico's is waar we als beleggers en samenleving de komende jaren mee te maken krijgen. Bovendien is er brede steun uitgesproken voor deze speerpunten in ons laatste deelnemersonderzoek over het MVB-beleid.

Gezondheid

Wij investeren niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak, controversiële wapens en wapens voor de consumentenmarkt. Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Goede & Beschikbare Medicijnen" en "Access to Nutrition". Waar mogelijk steunen we collectieve engagement initiatieven. Afgelopen halfjaar gebeurde dat op de volgende onderwerpen:

- Science Based Targets campagne van het Carbon Disclosure Project
- Investor statement over voeding en gezondheid

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Gezondheid. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van gezondheid gesteund.

SPH blijft ook investeren in het Zorgvastgoedfonds waarvan wij aan de oprichting hebben bijgedragen. Dit fonds investeert in zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra.

Klimaat

Wij investeren niet in bedrijven die meer dan 50% omzet behalen uit steenkool gerelateerde activiteiten, elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool, en/of teerzand gerelateerde activiteiten.

Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Klimaattransitie", "Transport en Klimaat", "Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie" en "Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector".

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteedt aan het thema Klimaat. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van klimaat gesteund.

SPH monitort ook wat de CO₂-voetafdruk is van de beleggingsportefeuille en heeft zich ten doel gesteld om deze voetafdruk te verkleinen. Door de herinrichting van de portefeuille aandelen ontwikkelde landen op basis van positieve selectie is de CO₂-voetafdruk van dit deel portefeuille significant gedaald. In september 2020 was de CO₂-voetafdruk van dit deel portefeuille gedaald met ruim 48% ten opzichte van de oude portefeuille in maart 2020.

Internationale normenkaders

Naast haar eigen speerpunten zoekt SPH binnen het MVB-beleid ook naar aansluiting bij internationale normenkaders. Als ondertekenaar van het IMVB-Convenant van de Nederlandse Pensioensector spelen de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de daarin verwerkte UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) een belangrijke rol. Ook het Global Compact van de Verenigde Naties vormt een belangrijk uitgangspunt voor het beleid. Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu; en
- Anticorruptie.

Het Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog de volgende thema's:

- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie; en
- Mededinging en belastingen.

MVB-instrumenten

Voor de implementatie van het MVB-beleid hanteert SPH een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Positieve selectie en ESG-integratie: het expliciet opnemen van ESG-risico's en kansen in de traditionele financiële analyse en investeringsbeslissing gebaseerd op een systematisch proces. Voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen belegt SPH enkel nog in de bedrijven die behoren tot de 30% best presterende bedrijven op basis van hun ESG-score. Daarnaast wordt ook voor andere beleggingscategorieën ESG-integratie toegepast door de verschillende vermogensbeheerders en wordt momenteel gekeken of daar ook een best-in-class methodologie kan worden toegepast.
2. Uitsluiten:
  - Tabak;
  - Controversiële wapens;
  - Wapens voor de consumentenmarkt;
  - Steenkool;
  - Teerzand;
  - Ondernemingen die op structurele wijze gedragsprincipes schenden (VN Global Compact en OESO richtlijnen); en
  - Landen die onderhevig zijn aan relevante VN sancties.
3. Engagement: het aangaan van de dialoog met ondernemingen om een positieve gedragsverandering te realiseren. Dit doen we naar aanleiding van geconstateerde betrokkenheid bij controversieel gedrag (normatief engagement) en op basis van thematische aandachtsgebieden (thematisch engagement).
4. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
5. Impact beleggen: beleggen met de intentie om naast een financieel rendement aan de hand van meetbare doelstellingen positieve impact op een of meerdere sociale en/of milieu-thema's te genereren. Dit doen we op dit moment met onze investeringen in het Zorgvastgoedfonds.

Reikwijdte MVB-beleid

Daar waar mogelijk past SPH haar verantwoord beleggen beleid toe op alle beleggingscategorieën. Het MVB-beleid van SPH geldt voor beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel van de fondsen die worden beheerd door externe vermogensbeheerders. Wanneer gebruik wordt gemaakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB-beleid toe te passen. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt daarom goed gekeken naar de mate waarin het MVB beleid van de uitvoerder overeenkomt met het MVB-beleid van SPH.

Naast de uitvoering van het MVB-beleid van SPH door externe vermogensbeheerders zien we dat vermogensbeheerders strategieën hebben ontwikkeld voor ESG-integratie en ESG-criteria structureel meenemen in het beleggingsproces.

Liquide zakelijke waarden

De aandelenbeleggingen zijn vormgegeven in discretionaire beleggingsmandaten. Deze portefeuilles

worden passief beheerd, waarbij het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid volledig op worden toegepast. Dit geldt zowel voor aandelen wereld, smallcap aandelen als aandelen opkomende markten. Voor de portefeuille aandelen wereld wordt bevendien positieve selectie toegepast.

Liquide krediet

SPH heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van SPH van toepassing. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een mandaat, waarop het eigen beleid van SPH toepasbaar is.

Een aantal vermogensbeheerders binnen dit deel van de portefeuille maakt gebruik van een eigen ESG-integratie strategie om ervoor te zorgen dat relevante informatie over de duurzaamheids-prestaties van ondernemingen wordt meegenomen in het beleggingsproces. Op die manier wordt bewust omgegaan met relevante ESG-risico's.

Voor staatsobligatiebeleggingen is het engagement- en stembeleid niet toepasbaar. Normatieve en thematische engagement met overheden is niet gebruikelijk. Wel worden staatsobligaties van overheden die onderhevig zijn aan relevante VN-sancties geweerd uit de portefeuille.

Illiquide zakelijke waarden

Illiquide beleggingen zijn vormgegeven in beleggingsfondsen. De beheerder van de fondsen heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomst met dat van SPH.

Het infrastructuur fonds waar SPH in belegt, investeert in bedrijven die zich bezig houden met klimaat, water en andere milieuthema's zoals duurzame energie, drinkwater/waterzuivering en duurzame warmtevoorziening. Continu worden bij de onderliggende investeringen nieuwe ESG-initiatieven uitgevoerd die gericht zijn op extra aandacht voor veiligheid en welzijn van medewerkers en klanten, energie efficiency, verbetering van goed bestuur en focus op meer diversiteit. De vermogensbeheerder van het fonds is een van de oprichters van de GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) Infrastructure Assessment. Daarmee kunnen infrastructuurfondsen met elkaar vergeleken worden op ESG-prestaties.

Ook voor het vastgoedfonds waar SPH in belegt is ESG een integraal onderdeel van het beleggingsproces en het selectieproces. Beleggingen worden alleen geselecteerd wanneer deze voldoen aan het ESG-beleid zoals vastgelegd in het strenge ESG beleid van het fonds. Dit resulteert in bovengemiddelde GRESB-scores van het fonds. Ook heeft de vermogensbeheerder in kaart gebracht hoe de vastgoedportefeuille is blootgesteld aan fysieke

klimaatrisico's en aan transitierisico's die gepaard gaan met toenemende regelgeving voor het uitstoten van broeikasgassen.

Illiquide krediet

Tot slot wordt ook in de hypotheekportefeuille van SPH rekening gehouden met ESG-factoren. Voor de hypotheek die via de vermogensbeheerder worden aangeboden geldt dat er de mogelijkheid is om extra te lenen voor energiebesparende maatregelen. Ook wordt inzicht geboden in milieulabels en de CO₂-voetafdruk van de hypotheekportefeuille.

Communicatie en verantwoording

Transparantie is onafscheidelijk verbonden met een goed MVB-beleid. SPH rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij invulling geeft aan het beleid via dit halfjaar verslag. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan actuele MVB-thema's op de website en in de nieuwsbrief Huisarts & Pensioen. Daarnaast staan op deze website onder meer de volgende documenten:

1. Het volledige MVB-beleid;
2. Het Stembeleid;
3. De stemrapportage middels het Vote Disclosure Systeem waar zichtbaar is hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd;
4. Rapportages over goed bestuur en verantwoord aandeelhouderschap;
5. Uitsluitingslijsten voor landen en bedrijven; en
6. De volledige beleggingsportefeuille van het pensioenfonds.

3. Positieve selectie

SPH streeft ernaar om alleen nog te beleggen in bedrijven die laten zien dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen belangrijk vinden. Dit komt onder andere tot uiting in de ESG-score die bedrijven krijgen toegekend door een onafhankelijk onderzoeksbureau. ESG staat voor Environment (milieu), Social (sociaal beleid) en Governance (ondernemingsbestuur). SPH maakt hiervoor gebruik van de ESG-data van MSCI ESG.

Sinds september 2020 past SPH op de portefeuille aandelen ontwikkelde landen positieve selectie toe op basis van deze ESG-scores. Dit wordt ook wel een best-in-class beleid genoemd. Per sector en regio worden alleen de 30% best presterende bedrijven (op basis van marktkapitalisatie) in de portefeuille opgenomen. SPH belegt voor dit deel van de portefeuille dus ook in veel minder bedrijven dan voorheen. In plaats van de ongeveer 1600 bedrijven uit de originele index (MSCI World) belegt SPH nog maar in 441 bedrijven (ultimo 2020):

Door deze positieve selectie ontstaat een prikkel voor ondernemingen om zich in te spannen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Zo willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. De bedrijven die we selecteren op basis van goede ESG-scores stoten ook minder broeikasgassen uit. Gemiddeld bijna 28% minder dan de bedrijven in de originele index (per 30 september 2020).

Positieve selectie leidt niet tot meer beleggingskosten, wel tot beperkte meerkosten voor de dataleverancier. Een voorwaarde voor deze manier van inrichten van de portefeuille is dat het risico-rendementsprofiel op lange termijn vergelijkbaar moet zijn met traditionele beleggingen. Uit onderzoek blijkt ook dat deze manier van duurzaam beleggen niet ten koste hoeft te gaan van het rendement en dat het naar verwachting geen extra risico's met zich meebrengt. Net als bij haar overige beleggingen houdt SPH de ontwikkelingen van het rendement nauwlettend in de gaten.

4. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert SPH op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen richt zich op bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, die wapens produceren ten behoeve van consumenten, de tabaksector, mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolieproducenten en bedrijven die structureel en op grove wijze internationale verdragen schenden op het gebied van o.a. milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie.

4.1. Gezondheid

Tabak

SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%. Hiermee is het uitsluitingsbeleid voor tabak gericht op de tabaksproducent

maar kunnen ook retail bedrijven onder het criterium vallen. De actuele uitsluitingslijst is in bijlage 5.3 te vinden.

Controversiële wapens

Voor SPH zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPH aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt

Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van wapens ten behoeve van de consumentenmarkt. SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%.

4.2. Klimaat

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

Mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolie bedrijven met een drempelwaarde in de omzet van minimaal 50% worden uitgesloten. Hiermee is het uitsluitingsbeleid vooral gericht op de bron (pure kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie bedrijven).

4.3. Overig

Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPH ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPH een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

Bedrijven die structureel en op grove wijze de genoemde internationale verdragen schenden worden aangesproken op hun gedrag door onze engagement provider. Indien bedrijven hun beleid en handelen niet aanpassen zal dat bij grove structurele schendingen leiden tot uitsluiting. In bijlage 5.3 is de actuele uitsluitingslijst te vinden.

Landen

Het uitsluiten van landen is met name relevant bij de beleggingen in staatsobligaties en infrastructuur. SPH sluit landen uit op basis van relevante sancties of embargo van de Verenigde Naties tegen de betrokken overheid. In bijlage 5.3 vind u de actuele landenuitsluitingslijst.

VN Sancties worden relevant geacht als zij:

- in relatie staan met schending van door Nederland ondertekende internationale verdragen (of waaraan Nederland is gebonden op grond van haar lidmaatschap van internationale organisaties);
- gericht zijn tegen de regering van het land zelf of de huidige machthebbers;
- in relatie staan met schendingen van internationale verdragen of algemeen geaccepteerde normen van één of meerdere van de volgende categorieën:

- non-proliferatieverdrag tegen verspreiding van kernwapens
- mensenrechten schendingen
- misdrijven tegen de menselijkheid
- schending van de democratie
- wapen- en/of handelsembargo's

De actuele uitsluitingslijst vind u in bijlage 5.3.

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt het bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

5.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het verantwoord beleggen beleid van SPH. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij **Normatief engagement**.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij **Thematisch engagement**.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij **ESG Nederland engagement**.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfonds of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren

wij uit in samenwerking met onafhankelijk onderzoeksbureau ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans voor slagen van de dialoog.

In het **ESG Nederland engagement** is SPH in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse insitutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionelen beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 5.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogevorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland
6	Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector	Thematisch Klimaatverandering
7	Transport en klimaat	Thematisch Klimaatverandering
8	Klimaattransitie	Thematisch Klimaatverandering
9	Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie	Thematisch Klimaatverandering
10	Afbouw blootstelling Steenkool	Thematisch Klimaat
11	Goede en beschikbare Medicijnen	Thematisch Gezondheid
12	Access to nutrition	Thematisch Sociaal
13	Leefbaar Loon	Thematisch Sociaal
14	Plastics	Thematisch Sociaal
15	Human Capital	Thematisch Sociaal

Binnen deze thema's liepen in het tweede halfjaar van 2020 229 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is, zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit 229 dialogen met 175 unieke ondernemingen.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. SPH en de normatieve dialoog

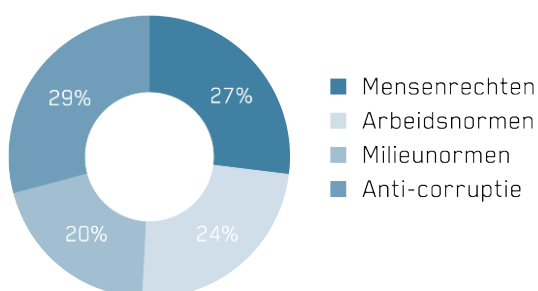
SPH heeft een discretionair mandaat voor de wereldwijd ontwikkelde aandelenportefeuille. Daarnaast heeft het fonds ook een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op deze beide discretionaire mandaten is het volledige MVB-beleid van SPH van toepassing. Dit beslaat het uitsluitingsbeleid, stembeleid en engagementbeleid. Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondsoplossing gekozen.

SPH hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt belegd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen, bij voorkeur binnen een periode van twee jaar. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

5.3. Omvang normatieve engagementprogramma

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 31 december 2020 maken 90 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma (131 dialogen). Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

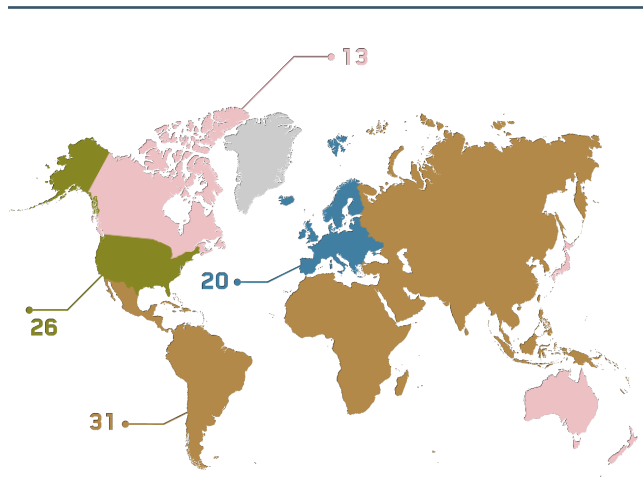
FIGUUR 5.3.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 59 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 31 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 32 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 5.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Wij rapporteren voortgang over individuele dialogen op basis van vier vooraf gedefinieerde mijlpalen (tabel 1). Dit doen wij in de voortgangshoofdstukken. Daarnaast presenteren wij in deze managementsamenvatting een geaggregeerd voortgangsoverzicht van het totale engagementprogramma.

TABEL 5.3.1 MIJLPALLEN

1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

Deze mijlpalen worden getoetst aan de hand van vier waarden, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 44% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 46% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 2% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 8% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

TABEL 5.3.2 VOORTGANG ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal	1. Delen van relevante informatie
Er zijn geen maatregelen genomen	44%
Er is een toezegging gedaan	8%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	46%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 21% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 2% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 18% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 43% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

TABEL 5.3.3 VOORTGANG ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal	2. Implementatie van beleid
Er zijn geen maatregelen genomen	43%
Er is een toezegging gedaan	18%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	21%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	17%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 37% van de dialogen de ondernemingen hier stappen op hebben gezet, waarvan 2% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 11% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.3.4 VOORTGANG ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal	3. Herstel en Verhaal
Er zijn geen maatregelen genomen	37%
Er is een toezegging gedaan	12%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	37%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	11%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 12% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet, waarvan 3% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 12% van de dialogen de toezegging gedaan dit te zullen doen. In 40% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

TABEL 5.3.5 VOORTGANG ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal	4. Opheffen en/of voorkomen
Er zijn geen maatregelen genomen	40%
Er is een toezegging gedaan	12%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	12%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	32%

Niet iedere mijlpaal is relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

5.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen van die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2020 met 8 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending (zie tabel 3.4.1).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2020¹

Onderneming	Gestart
Cameco Corp.	Q3 2020
Glencore Plc	Q3 2020
Korian SA	Q4 2020
LG Chem Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Ltd.	Q4 2020
Sienna Senior Living, Inc.	Q4 2020
The AES Corp.	Q3 2020
UBS Group AG	Q3 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn twee van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

In juni 2020 maakte de beslissing van het hooggerechtshof in Canada een einde aan een langdurig conflict tussen Cameco Corp. en de Canadese belastingautoriteit omtrent belastingbetalingen in 2003, 2005 en 2006. De Canadese belastingautoriteit had de onderneming eerder al EUR 3,63 miljard aan onbetaalde belastingen met betrekking op de ver- en inkoop van Uranium in 2003 en 2013 nagerekend. De onderneming zou zich aan de wetgeving hebben gehouden en de door de belastingdienst opgemerkte kwesties zouden daarom via wetwijzigingen geadresseerd moeten worden. Op 2 september 2020 werd de status herzien van oranje naar groen met een score van 5, vanwege de uitspraak van het Canadese hooggerechtshof.

In juni 2018 kreeg Uber London Limited (ULL), een dochteronderneming van Uber, van de lokale overheid te horen dat haar vergunning niet werd verlengd. De onderneming verzaakte melding te maken van ernstig strafbare feiten door onder andere bestuurders tegen passagiers en voerde onvoldoende achtergrondcontroles uit naar haar bestuurders. Op 28 september 2020 verklaarde het Hof dat ULL juist handelt, zodat Uber een vergunning voor 18 maanden krijgt. TfL erkende dat sommige zaken in haar besluit zijn behandeld, maar is van mening dat er meer tijd nodig is om te beoordelen of de wijzigingen voldoende ingebed zijn. In oktober en november 2020 is er meerdere keren met Uber gesproken. Uber geeft aan dat het samenwerkt met meerdere ngo's om de veiligheid van de gebruikers te verbeteren en om een taxonomie van de sector over veiligheidsrapportage te ontwikkelen. Het oordeel is gewijzigd van oranje naar groen. De drie andere oranje beoordelingen blijven gehandhaafd.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPH is in het tweede halfjaar van 2020 met 13 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2020¹

Onderneming	Gestart
boohoo group Plc	Q4 2020
Deutsche Telekom AG	Q3 2020
Glencore Plc	Q3 2020
Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	Q4 2020
McDonald's Corp.	Q4 2020
SAIC Motor Corp. Ltd.	Q4 2020
T-Mobile US, Inc.	Q3 2020
Total SA	Q3 2020
Tyson Foods, Inc.	Q4 2020
Verizon Communications, Inc.	Q3 2020
Victory City International Holdings Ltd.	Q4 2020
Youngor Group Co., Ltd.	Q4 2020
Zhen Ding Technology Holding Ltd.	Q4 2020

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn geen van de dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat schending van de Global Compact principes structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2020 met 13 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) schending van milieunormen.

TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2020¹

Onderneming	Gestart
EXOR NV	Q4 2020
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q4 2020
General Motors Co.	Q4 2020
Glencore Plc	Q3 2020
Hyundai Motor Co., Ltd.	Q4 2020
Kia Motors Corp.	Q4 2020
MMC Norilsk Nickel PJSC	Q3 2020
Nissan Motor Co., Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Plc	Q4 2020
The AES Corp.	Q3 2020
Total SA	Q3 2020
Toyota Motor Corp.	Q4 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn twee van de lopende dialogen op het gebied van milieu afgesloten.

General Motors Co. zou zich verzetten tegen regelgeving rondom klimaatverandering in de Verenigde Staten. In een in december 2020 ondertekend rechtbankdocument werd bevestigd dat General Motors geen lid meer is van de industriegroep Coalition for Sustainable Automotive Regulation. Gezien het feit dat General Motors de industriegroep heeft verlaten, is de beoordeling gewijzigd van oranje naar groen (score 5).

UITGELICHT: RWE AG

Opgeheven schending: milieu

RWE AG werd door ngo's en media ten laste gelegd dat het, als een van de grootste CO₂-uitstoters in Europa, niet handelde in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs, het Duitse langetermijnplan ter bestrijding van klimaatverandering en de langetermijnklimaatdoelstelling van RWE AG zelf om in 2040 CO₂-neutraal te worden. Sinds 2018 wordt RWE AG specifiek bekritiseerd vanwege het besluit om de bruinkoolmijn Hambach in Noordrijn-Westfalen (Duitsland) uit te willen breiden ten koste van het Hambach bos, dat door belanghebbenden als een van de oudste gemengde bossen van Europa met een uniek ecosysteem wordt gezien. In oktober 2018 schortte een rechtbank de goedkeuring tijdelijk op, in afwachting van het eindoordeel in een eerdere juridische zaak, die tegen het einde van 2020 werd verwacht.

In november 2020 heeft RWE AG ISS ESG medegedeeld dat de bescherming van het Hambach bos is gegarandeerd, vanwege overeenstemming met de Duitse regering over een tijdschema voor het uitfaseren van steenkool. Bovendien heeft RWE aangekondigd om tegen 2040 CO₂ neutraal te willen zijn. Ook zal RWE haar duurzaamheidsrapport van 2020 afstemmen op de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Door deze positieve ontwikkelingen is het oordeel gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 2, historische betrokkenheid).

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een bedrijf en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het Global Compact is gericht op corruptie. Dit principe roept bedrijven op om preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij bedrijven te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2020 met 4 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending (zie onderstaand overzicht).

**TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2020¹**

Onderneming	Gestart
CCR SA	Q3 2020
Glencore plc	Q3 2020
Fresenius SE & Co. KGaA	Q3 2020
Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	Q3 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn 9 dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

In september 2020 meldde de media dat de Maleisische rechtbank de aanklacht heeft ingetrokken tegen de drie dochterondernemingen van Goldman Sachs. Het besluit van het hof volgde na een schikking in augustus 2020 tussen de Maleisische regering en Goldman Sachs, waarbij GS ermee instemde om USD 3,9 miljard te betalen. De regering van Maleisië heeft in een statement aangegeven dat er geen verdere aanklachten tegen de bank, haar dochterondernemingen of een van haar werknemers zal worden ingediend. Het oordeel is gewijzigd van oranje naar groen.

In maart 2018 bleek uit een intern onderzoeksrapport door National Australia Bank (NAB) gebaseerd op verklaringen van verschillende klokkenluiders, dat medewerkers en vestigingsmanagers van de bank betrokken waren bij een systeem van omkoping en corruptie dat tot 2015 actief is geweest. Op 17 december is de beoordeling gewijzigd van oranje naar groen (score 5). De controversie is niet langer actueel als gevolg van de verbeteringsmaatregelen van de NAB en het uitblijven van nieuwe beschuldigingen.

In februari 2019 is een onderzoek ingesteld naar de voormalige CEO van de ICICI Bank Ltd. en de voorzitter van Videocon Industries Ltd. door de Indian Enforcement Directorate (ED) en het Central Bureau of Investigation (CBI) naar aanleiding van beschuldigingen van omkoping tussen juni 2009 en oktober 2011. De vermeende omkoping had betrekking op leningen van ICICI Bank aan Videocon Industries. De status van de onderzoeken van CBI en ED is in september 2020 onbekend. De beoordeling van de controversie is veranderd naar groen met een score van 5 (onder observatie), vanwege de lange tijd die is verstreken sinds het vermeende wangedrag en de schaarste van informatie.

In maart 2018 bekende GS Caltex Corporation, een joint venture tussen GS Holdings Corp. en Chevron Corp., schuld aan het maken van prijsafspraken in Zuid-Korea tussen 2005 en 2016 en ging het akkoord met een schikking met de US Department of Justice. De US Department of Justice maakte bekend dat GS Caltex Corporation USD 57,5 miljoen zal betalen aan strafrechtelijke boetes en civiele kosten. De

bedrijven zijn akkoord gegaan om mee te werken in verder onderzoek en zich te houden aan de voorwaarden van het antitrust compliance programma. GS Caltex Corporation moet een Antitrust Compliance Officer (ACO) aanstellen die de verantwoordelijkheid krijgt om een antitrust programma te implementeren voor medewerkers en bestuursleden die betrokken zijn bij het meedingen naar contracten in de Verenigde Staten. GS Holding Corp. heeft bevestigd dat het zijn afspraken met de US Department of Justice nakomt. Ook wordt gewezen op de gerichte verbeteringsmaatregelen van GS Caltex en het ontbreken van nieuwe beschuldigingen sinds 2016. Op 11 december is daarom vastgesteld dat zowel GS Holdings als Chevron geloofwaardige maatregelen hebben genomen. De beoordeling is gewijzigd naar groen (score 4).

In maart 2019 bracht de US Department of Justice een verklaring uit waarin werd aangekondigd dat S-Oil Corp., waarin Saudi Arabian Oil Co. (Saudi Aramco) een aandeel van 63.41% heeft, en Hyundai Oilbank Co. Ltd., een

dochteronderneming van Hyundai Heavy Industries Holdings Co., schuld hebben bekend voor het maken van prijsafspraken voor het leveren van brandstof aan het Amerikaanse leger in Zuid-Korea tussen 2005 en 2016. De twee bedrijven hebben ingestemd met het betalen van ongeveer USD 75 miljoen aan strafrechtelijke boetes en USD 52 miljoen aan civiele kosten. Op 11 december is vastgesteld dat S-Oil en Saudi Aramco geloofwaardige maatregelen hebben genomen met betrekking tot de beschuldigingen, waardoor de beoordeling is gewijzigd naar groen (score 4). De bedrijven hebben schuld gepleit en de boete is betaald. Tevens zijn er sinds 2016 geen nieuwe beschuldigingen geuit. Tot de corrigerende maatregelen behoren de benoeming van een Compliance Officer door S-Oil en de oprichting van een Compliance Team. Saudi Aramco maakte in zijn jaarverslag van 2019 bekend dat het een externe en een interne auditor in dienst heeft genomen om de naleving van de wettelijke en reglementaire vereisten te evalueren.

UITGELICHT: Fiat Chrysler Automobiles NV

Opgeheven schending: corruptie

In september 2019 legde de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) Fiat Chrysler Automobiles NV (FCA) en FCA US een boete op van 40 miljoen dollar voor het misleiden van beleggers. Het bedrijf zou beleggers onjuiste informatie hebben verstrekt over het aantal nieuwe voertuigen dat maandelijks aan klanten in de Verenigde Staten zou zijn verkocht in de periode tussen 2012 en 2016. De SEC verklaarde dat FCA US in deze periode maandelijks persberichten publiceerde, waarin ten onrechte melding werd gemaakt van de verkoop van nieuwe voertuigen en waarin werd beweerd dat er tot 2016 sprake was van een ononderbroken maandelijks omzetgroei. Echter, in werkelijkheid groeide het aantal verkochte voertuigen al niet meer sinds 2013.

In een persbericht van september 2019 maakte FCA bekend dat FCA US volledige samenwerking zou verlenen aan de SEC en haar beleid en procedures met betrekking tot haar verkooprapportage zou aanpassen. In de dialoog geeft FCA aan dat het haar rapportagemethodiek in 2016 heeft gewijzigd, dat het in 2019 is gestopt met het rapporteren van de verkoop van voertuigen op maandbasis en dat het de interne controles heeft verbeterd.

Op 27 november heeft ISS ESG de dialoog positief afgesloten. De beoordeling is herzien van ORANJE naar GROEN (oordeel 5: in onderzoek). Deze verandering is het gevolg van bestuurlijke veranderingen, audits en hervormingen die FCA heeft doorgevoerd om haar verantwoordingsplicht en transparantie te verbeteren.

5.5. Thematische dialogen

SPH voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Waterrisico's bij water- en elektriciteitsbedrijven

Het World Economic Forum stelt dat water crises gemeten naar impact tot de top drie van wereldwijde risico's behoren. Tenzij watergebruik in de komende jaren sterk verandert, zal door toenemende industrialisatie, landbouw, energiegebruik en verstedelijking het risico van waterschaarste stijgen. Volgens de OECD leven in 2050 mogelijk 4 miljard mensen in gebieden met waterschaarste. Een goed waterbeleid ligt aan de kern van het beheersen van de water gerelateerde risico's. In veel landen slaagt men er echter nog niet in om op een proactieve manier met de risico's om te gaan.

Achtergrond van het thema

Uit een analyse door World Resources Institute komt naar voren dat bijna de helft van de wereldwijde conventionele elektriciteitscentrales zich bevinden in gebieden die kampen met water stress. Water komt daarom als belangrijke bedreiging voor de waterintensieve energiesector naar voren. Een studie door het Carbon Disclosure Project (Charged or Static, april 2017) maakte de omvang van waterproblematiek in elektriciteitsbedrijven duidelijk zichtbaar.

Ook MSCI stelt dat (in het bijzonder Amerikaanse) elektriciteitsbedrijven toenemende fysieke risico's lopen als gevolg van extreme weersomstandigheden zoals droogte of juist extreme regenval. Elektriciteitsbedrijven zijn vaak sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van grote hoeveelheden water om te kunnen functioneren.

Zo hebben kerncentrales en conventionele elektriciteitsbedrijven, die gebruikmaken van stoomopwekking om turbines aan te drijven, een constante toevoer van grote hoeveelheden water nodig voor koeling. Ook waterkrachtcentrales zijn afhankelijk van voldoende water. Hoewel conventionele elektriciteitscentrales zijn ontworpen voor gebruik tijdens alle klimaatomstandigheden, kan een terugloop in de aanvoer van water leiden tot een reductie van capaciteit of zelfs een tijdelijke stop. Vooral elektriciteitsbedrijven die opereren in gebieden met toenemende waterschaarste worden geconfronteerd met onvermijdelijke nadelige gevolgen.

Fluctuaties in de beschikbaarheid van water, toenemende kapitaalkosten door technologische aanpassingen, veranderende wetgeving en vergunningverlening kunnen in de komende jaren zeer nadelige gevolgen hebben voor de operationele continuïteit en kosten van elektriciteitsopwekking in met als mogelijk resultaat zelfs de afwaardering van bezittingen. Deze fysieke risico's van klimaatverandering zijn dan ook relevant voor institutionele beleggers. Opvallend zijn de onderlinge afhankelijkheden tussen water en energievoorziening en daarmee de noodzaak om watermanagement goed te organiseren.

Doel van het thema

Om de risico's goed te kunnen begrijpen en de wijze waarop bedrijven deze benaderen, vragen wij bedrijven om op een heldere manier te rapporteren. In de kern verwachten wij van ondernemingen dat zij een waterrisico beheerssysteem hebben, dat ze de watervoetafdruk verlagen en dat ze transparant zijn over de bestaande waterrisico's.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.3 dat zich richt op het versterken van de capaciteit om te gaan met klimaatverandering.

Voortgang

Gedurende het eerste halfjaar van 2020 spraken wij met Fortum, American Water Works en Chubu over onder andere het beheer van waterrisico's en het jaarlijks her-evalueren van deze risico's. Ook verzochten wij de ondernemingen hun transparantie over de omgang met waterrisico's te verbeteren door uitbreiden over dit onderwerp te rapporteren.

In het laatste halfjaar van dit engagementtraject spraken wij nog met Public Service Enterprise Group (PSEG). In dit gesprek gaf PSEG aan dat de onderneming haar fossiele brandstofcentrales te koop heeft aangeboden en deze transactie in 2021 hoopt af te ronden. Door deze transactie zal het waterrisico voor de onderneming veranderen en daarom zal PSEG deze risico's opnieuw gaan evalueren. Door de verkoop van haar fossiele brandstofcentrales en het

gebruik van innovatieve technologieën zoals dry-cooling is PSEG op de goede weg om haar ambitieuze doelstellingen op het gebied van het verminderen van haar watergebruik te behalen. Met de toezegging over het verkopen van haar fossiele brandstofcentrales en het her-evalueren van waterrisico's bereikt de dialoog met PSEG mijlpaal vier.

Ook verzochten wij EDF om een afrondend gesprek. Wij vroegen naar de concrete inhoud van EDF's ambities op het gebied van het watergebruik en waterintensiteit van de onderneming. Daarnaast verzochten wij om een update over EDF's watergebruik. Ondanks een initiële positieve reactie van EDF op ons verzoek om een vervolgesprek, heeft de onderneming helaas niet meer gereageerd op onze verzoeken om dit gesprek in te plannen. Wel zijn wij positief over het feit dat EDF zich ten doel heeft gesteld om haar water intensiteit gedurende de komende 5 jaar gemiddeld onder de 0.95l/kWh per jaar te houden en haar watergebruik progressief te verminderen richting 2030.

Conclusies

In 2017 verzonden wij de geselecteerde ondernemingen op basis van onze analyses brieven om de dialogen te initiëren. Alle ondernemingen bevestigden ons deze brief te hebben ontvangen. Op twee ondernemingen na hebben wij met alle ondernemingen gesprekken kunnen voeren en daarmee de derde mijlpaal bereikt. Uit deze gesprekken bleek dat er aanzienlijke verschillen bestaan in hoe zeer ondernemingen waterrisico's periodiek analyseren, hoe hoog zij dit risico inschatten en of zij beleid opstellen om het watergebruik te verminderen. Hierbij speelt onder andere de mate waarin ondernemingen faciliteiten hebben die gevestigd zijn in gebieden met waterschaarste een belangrijke rol. Vijf ondernemingen die waterrisico hoog op de agenda hebben staan deden tijdens de dialoog toezeggingen op het gebied van beleidswijzigingen rondom watergebruik en bereikten daarmee de vierde mijlpaal. Bij de overige ondernemingen hechtten wij vooral ook waarde aan het geven van openheid over hoe zij waterrisico's onderzoeken en deze risico's mitigeren. Hieronder zullen wij kort ingaan op hoe wij terugkijken op de dialogen per geselecteerde onderneming.

Tijdens dit engagementtraject sloten wij twee dialogen met ondernemingen vroegtijdig af. Het Franse Veolia was gedurende de gehele dialoog ontvankelijk voor onze ideeën en gaf ons voldoende inzicht in de mate waarin de onderneming zicht heeft op watergebruik en waterrisico's. Onze vragen werden op een goede manier beantwoord door Veolia waarna wij onze dialoog met de onderneming afsloten. Minder succesvol verliep onze dialoog met het Canadese elektriciteitsbedrijf Emera. Ondanks vele pogingen tot contact ontvingen wij slechts een geschreven reactie waarin werd verwezen naar de duurzaamheidsrapportage van de onderneming, waardoor wij besloten de dialoog met Emera helaas onsuccesvol af te sluiten.

Wij kijken positief terug op onze dialoog met het Franse energiebedrijf Engie, waarin de onderneming veel openheid

gaf over hoe de onderneming omgaat met waterrisico's. Vanaf het begin van ons engagementtraject werkte Engie aan haar doel om in 2020 voor 100 procent van haar faciliteiten die zich in gebieden met waterschaarste bevinden een actieplan ingesteld te hebben. Daarnaast gaf Engie aan haar wateronttrekking richting 2020 met 15 procent te willen verminderen ten opzichte van 2012. Met deze toezegging bereikte de dialoog met Engie mijlpaal 4. De onderneming heeft uiteindelijk deze doelstelling overtroffen door een reductie van 39 procent te behalen.

Ook het Finse elektriciteitsbedrijf Fortum ging tijdens onze dialoog uitgebreid in op onze vragen over het watergebruik van de onderneming en haar inschatting van waterrisico's. Wij zijn positief over het feit dat de onderneming aangaf jaarlijks risicoanalyses uit te voeren waarin de waterrisico's voor al haar productielocaties worden vastgesteld. Fortum schat deze risico's echter in als relatief klein omdat de onderneming voornamelijk zeewater voor koeling van haar energiecentrales gebruikt. Met de toezegging over het jaarlijks evalueren van waterrisico's bereikte de dialoog met Fortum mijlpaal 4.

Onze dialoog met Chubu, een Japans elektriciteitsbedrijf, verliep stroever aangezien het bedrijf niet diep op onze vragen in wilde gaan. Wel zette Chubu tijdens ons engagementtraject stappen op het gebied van transparantie door te beginnen met het uitgebreid rapporteren aan het Carbon Disclosure Project (CDP) over waterrisico's, waardoor de dialoog met Chubu de 4^e mijlpaal bereikte. Gedurende onze dialoog drongen wij er ook bij de onderneming op aan om waterreductiedoelen op te stellen. Chubu liet ons echter weten dit niet van plan te zijn.

Ook met Tohoku verliep onze dialoog helaas moeizamer. De onderneming verschaftte ons weinig informatie over hoe ze waterrisico's aanpakt. Tohoku rapporteert nauwelijks over waterrisico's en heeft ook geen risicoanalyse op het gebied van water gepubliceerd.

In het beginstadium van ons engagementtraject presteerde het Britse United Utilities ondergemiddeld op het gebied van lekkages. In onze gesprekken met de onderneming vroegen wij naar het plan van United Utilities om het lekkageniveau terug te brengen en de concrete doelstellingen die de onderneming op dit gebied heeft. Hoewel United Utilities ons uitgebreid inzicht gaf in haar strategie om het lekkageniveau terug te brengen, deed de onderneming geen nieuwe toezeggingen over beleidswijzigingen en bereikte de dialoog mijlpaal 3. Wij waren echter verheugd te lezen dat de Environment Agency van de Britse overheid in een recent rapport over Britse waterbedrijven United Utilities aanwijst als de best presterende onderneming vanwege het uitblijven van ernstige vervuilingincidenten en de transparantie van de onderneming hierover.

Met het Britse Severn Trent spraken wij onder meer over waterschaarste en het voorkomen van lekkages en

milieuschade. In ons laatste gesprek met Severn Trent gaf de onderneming aan zich ten doel te stellen om tussen 2020 en 2025 lekkages met 15 procent te willen verminderen, wat de grootste vermindering zal zijn die de onderneming ooit heeft behaald in een periode van 5 jaar. Hoewel de onderneming deze waardevolle toezegging deed, bereikte de dialoog met Severn Trent mijlpaal 3. Het terugbrengen van lekkages was namelijk een belangrijke prioriteit voor Severn Trent en een onderwerp waar wij aandacht aan besteedden, maar maakte geen onderdeel uit van de doelstelling van dit engagementtraject.

In onze dialoog met het Amerikaanse elektriciteitsbedrijf Pinnacle West Capital Corporation, gevestigd in het droge zuidwesten van de Verenigde Staten, ging de onderneming uitgebreid in op onze vragen in relatie tot waterrisico's. De onderneming gaf aan de kwaliteit en beschikbaarheid van water te monitoren en probeert haar waterintensiteit te verlagen door efficiënter om te gaan met water en meer hernieuwbare energiebronnen te gebruiken die minder waterintensief zijn. De dialoog met Pinnacle West bereikte mijlpaal 3. Hoewel wij positief zijn over het feit dat de onderneming aangaf waterrisico's te monitoren en haar waterintensiteit te verlagen, deed de onderneming geen nieuwe toezeggingen over beleidswijzigingen tijdens het engagementtraject.

Gedurende onze dialoog met American Water Works heeft de onderneming haar transparantie over waterrisico's waar de onderneming mee te maken heeft en hoe deze risico's worden aanpakt verbeterd. Hoewel de onderneming zich nog geen publieke doelstellingen omtrent het gebruik van water heeft gesteld, zegde de onderneming wel toe om waterrisico's mee te zullen wegen in de vernieuwing van haar duurzaamheidsbeleid. Met deze toezegging bereikte de dialoog met American Water Works mijlpaal 4.

Terugkijkend op het engagementtraject rondom waterrisico's in de elektriciteit- en watersector zien wij een waardevolle en constructieve dialoog met de geselecteerde ondernemingen over hun omgang met waterbeheer. Wij vonden een grote bereidheid bij de ondernemingen om het thema te onderzoeken en te bespreken, een enkele uitzondering daargelaten. Waterrisico wordt door de ondernemingen vaak als belangrijk, maar zelden als urgent benoemd. Het onderwerp krijgt dan ook maar incidenteel een plek in publieke bedrijfsrapportages over risico's. Daarnaast maakt de complexiteit van duurzaam watergebruik dat er nauwelijks kwantitatief gerapporteerd wordt over dit onderwerp.

Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energiegebruik met circa 12 procent afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40 procent van de volgens de Parijse doelstellingen benodigde vermindering van CO₂-uitstoot worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het *Internationaal Energie Agentschap* (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Wij zijn kritisch naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. We onderzochten in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook onderzochten we de materialiteit van energie efficiëntie voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

We hebben verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen zoals een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Wij roepen ondernemingen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie-efficiëntie maatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Onze focus is doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

In juni 2019 zijn wij met dit engagementprogramma gestart en hebben wij contact gezocht met de geselecteerde ondernemingen. Inmiddels is er met alle geselecteerde ondernemingen één of meerdere malen contact geweest. In de eerste helft van 2020 spraken wij voor het eerst met het Duitse chemiebedrijf Covestro over het energie efficiëntie programma van de onderneming en de beoogde uitbereiding van hernieuwbare energie. Daarnaast hadden wij schriftelijk contact met PPG Industries over dit thema.

In de tweede helft van 2020 voerden wij een vervolgesprek met het Amerikaanse staalbedrijf Nucor. Hoewel de onderneming aangaf op de korte termijn geen klimaatdoelstellingen te zullen aankondigen, maakt Nucor

wel een begin met het uitvoeren van scenario-analyses. Ook spraken wij met Fortescue Metals Group, een Australisch staalbedrijf, dat belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie efficiëntie en klimaat. De onderneming stelt zich ten doel om in 2040, 10 jaar eerder dan de klimaatdoelstelling van Parijs, CO₂ neutraal te opereren en investeert veel in hernieuwbare energie. Ten slotte spraken wij het afgelopen halfjaar met Umicore, dat gevestigd is in België. Momenteel presteert Umicore ondermaats op het gebied van klimaatverandering door een gebrek aan doelstellingen en onvoldoende transparantie. In 2021 zal de onderneming echter een duurzaamheidsstrategie met concrete doelstellingen aankondigen. Wij verwachten hier in de tweede helft van 2021 meer over te lezen in het duurzaamheidsverslag van Umicore.

TABEL 5.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA ENERGIE EFFICIENCY¹

Ondernemingen	Voortgang
Fortescue Metals Group Ltd	lopende
Nucor Corporation	lopende
Covestro AG	lopende
PPG Industries, Inc.	lopende
Umicore	lopende
Sika AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 zullen wij onze dialoog over energie efficiëntie met Covestro en Sika AG voorzetten. Ook zullen wij weer contact opnemen PPG Industries - waarmee wij tot dusver enkel schriftelijk contact hebben gehad - en om een gesprek verzoeken. Verder kijken wij uit naar de aankondiging van klimaatdoelstellingen vanuit Umicore verderop in het jaar, waarna wij ook met Umicore onze dialoog zullen vervolgen.

Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het materieel en relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren binnen de logistieke sector.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. We kiezen ervoor om ons te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Door ons te richten op deze groep denken wij optimaal rendement te halen uit onze inspanningen. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

"De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers"

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die wij hebben opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen de urgentie en materialiteit van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering

beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast willen wij transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goal (SDG):

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

Voortgang

In het eerste kwartaal van 2019 zijn de dialogen met ondernemingen in de transportsector gestart. Nadat wij de meest recente informatie, waaronder analyses door dataprovider MSCI en rapportages van de ondernemingen zelf bestudeerden, stuurden wij de ondernemingen de eerste brieven waarin wij hen vroegen om de dialoog met ons aan te gaan. Inmiddels is met alle geselecteerde ondernemingen één of meerdere keren gesproken, met uitzondering van Expeditors International of Washington. Ondanks meerdere pogingen kwam de dialoog met deze onderneming tot onze spijt niet op gang, waarop wij het engagementtraject met deze onderneming per 1-1-2020 beëindigden.

In de tweede helft van 2020 voerden wij een vervolgesprek met United Parcel Service (UPS). In november 2020 steunden wij het indienen van een aandeelhoudersresolutie bij UPS. Deze resolutie vraagt UPS om de transparantie over haar lobbyactiviteiten en -uitgaven te vergroten. Ook verzoeken wij UPS via deze resolutie om te rapporteren over de afstemming tussen het klimaatbeleid van de onderneming en haar lidmaatschappen van lobbyverenigingen. In ons gesprek met UPS bespraken wij zowel de voortgang van UPS in relatie tot haar klimaatdoelstellingen als de aandeelhoudersresolutie over UPS' lobbyactiviteiten. Door de COVID-19 pandemie en de verdere ontwikkeling van E-commerce is de vraag naar pakketten, en daarmee ook het aantal kilometers en het brandstofgebruik van UPS, toegenomen. UPS heeft aangegeven extra inspanningen te gaan leveren om haar emissies te verminderen. Daarnaast liet UPS weten de feedback over de transparantie over haar lobbyactiviteiten en de afstemming tussen UPS' klimaatbeleid en haar lobbyactiviteiten in acht te nemen.

Ook spraken wij het afgelopen half jaar met C.H. Robinson. Door de COVID-19 pandemie en de dood van George Floyd vlakbij het hoofdkantoor van de onderneming, die de focus van C.H. Robinson op sociale aspecten vestigde, hebben de klimaatplannen van de onderneming enige vertraging opgelopen. De onderneming werkt momenteel haar klimaatstrategie en -doelstellingen uit en bereidt een scenario analyse voor. C.H. Robinson zal hierover in de eerste helft van 2021 meer informatie delen. Ten slotte spraken wij met Royal Mail. Royal Mail heeft zich een CO₂ neutrale doelstelling gesteld die in lijn is met een 1.6 graden scenario en daarmee binnen de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs valt. De onderneming ontwikkelt op dit moment een routekaart met tussentijdse doelstellingen richting haar doel om in 2050 CO₂ neutraal te opereren.

Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45 procent zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

TABEL 5.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA TRANSPORT & KLIMAAT¹

Onderneming	Voortgang
Deutsche Post AG	lopende
Expeditors International of Washington, Inc.	dialogoog wordt afgesloten
Royal Mail plc	lopende
United Parcel Service, Inc. Class B	lopende
C.H. Robinson Worldwide, Inc.	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 zullen wij een vervolg geven aan onze dialoog met Deutsche Post en ingaan op de voortgang die de onderneming heeft geboekt in relatie tot haar doelstelling om in 2050 CO₂ neutraal te opereren. Ook kijken wij uit naar nieuwe informatie die C.H. Robinson begin 2021 over haar klimaatstrategie en -doelstellingen zal delen, waarna wij de onderneming om een vervolgesprek hierover zullen verzoeken.

UPS liet weten open te staan voor een vervolgesprek waarin de aandeelhoudersresolutie over UPS' lobbyactiviteiten en transparantie hierover centraal staat. Dit gesprek hopen wij in de loop van 2021 te voeren.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie gaan we in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90 procent van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en telt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

In het tweede halfjaar van 2019 is dit thema van start gegaan en is er onderzoek gedaan, op basis van KPI's, naar de activiteiten van ondernemingen op het gebied van klimaattransitie. Op basis van dit onderzoek zijn engagementbrieven verstuurd naar de vijf geselecteerde ondernemingen: Subaru Corporation, Renault, BMW, Marathon Oil Corporation, Exxon Mobil Corporation en OMV AG. Inmiddels hebben we met alle ondernemingen één of meerdere keren contact gehad. In de eerste helft van 2020 spraken wij met Subaru en BMW over onder andere emissiereductiedoelstellingen en veranderende wet- en regelgeving omtrent uitstoot limieten. Van Renault ontvingen wij een schriftelijke reactie op onze vragen over

de klimaatstrategie van de onderneming en de transparantie hierover.

Na meerdere verzoeken om een dialoog hebben wij in de tweede helft van 2020 een gesprek met vertegenwoordigers van Renault gevoerd. De Franse autofabrikant geeft aan op de goede weg te zijn om aan de regelgeving van de EU rondom de CO₂ uitstoot van personenauto's te voldoen. Renault ziet elektrische voertuigen, een segment waarbinnen Renault in de EU marktleider is, als de beste oplossing voor het aanpakken van klimaatvraagstukken waar de onderneming mee te maken heeft. Ook spraken wij met het Oostenrijkse OMV AG. De onderneming maakt momenteel een belangrijke transformatie door. Begin 2020 verhoogde OMV haar belang in petrochemiebedrijf Borealis tot 75 %, waarmee OMV de basis legt richting een CO₂ neutrale toekomst. Borealis speelt namelijk een voortrekkersrol op het gebied van het recyclen van plastic en in de overgang naar een circulaire economie. OMV gaat zich richten op drie pijlers in haar klimaattransitiestrategie: een verschuiving van olie naar gas, een verschuiving richting (petro)chemische producten en een focus op het recyclen van plastic.

Ook verzochten wij Marathon Oil, die tot op heden enkel schriftelijk heeft gereageerd op onze verzoeken om een dialoog, om met ons in gesprek te gaan. In ons verzoek uitten wij onze zorgen over de toenemende broeikasgasemissies die de onderneming rapporteert en over het ontbreken van een lange-termijn transitie strategie en emissiedoelstellingen. Marathon Oil heeft nog niet gereageerd op ons verzoek.

TABEL 5.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA KLIMAATTRANSITIE ¹

SUBARU CORP	lopende
Renault SA	lopende
BMW	lopende
Marathon Oil Corporation	lopende
Exxon Mobil Corp.	lopende
OMV AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 zullen wij nogmaals contact opnemen met Marathon Oil. Ook zullen wij om een vervolgesprek met BMW en Subaru verzoeken waarin wij over hun voortgang op het gebied van klimaattransitie willen spreken. Daarnaast zullen wij ons inzetten om met Exxon Mobil, waarvan wij tot nu toe enkel een schriftelijke reactie ontvingen, in gesprek te gaan over het klimaatbeleid van de onderneming.

Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

We hebben in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Begin 2020 stuurden wij brieven met onze doelstellingen en vragen naar alle geselecteerde ondernemingen binnen dit thema. Wij vroegen de mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven naar hun visie op het gebruik van steenkool voor energiewinning, hun afbouwstrategie en investeringsplannen voor andere bronnen van inkomsten en activiteiten. Inmiddels hebben wij met alle ondernemingen, op Jardine Matheson na, één of meerdere keren contact gehad. Jardine Matheson is de enige geselecteerde onderneming van wie wij tot nog toe geen reactie hebben ontvangen.

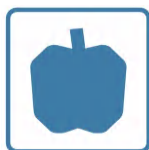
Het afgelopen half jaar spraken wij met DTE Energy Company over haar voortgang met betrekking tot het afbouwen van haar steenkoolcapaciteit. De onderneming liet weten drie kolencentrales vervroegd te sluiten in 2021 en 2022. De overige twee kolencentrales van DTE Energy staan gepland om in 2030 en 2040 gesloten te worden. DTE Energy verzekerde in ons gesprek ook dat er geen werknemers zijn die hun baan zullen verliezen door de sluiting van de centrales. Ook namen wij het afgelopen jaar deel aan een webinar met Enel SpA. Enel ligt op koers om haar steenkoolcapaciteit in 2030 volledig afgebouwd te hebben. In 2022 zal Enel haar steenkoolcapaciteit al met 74 procent verlaagd hebben ten opzichte van 2018. Tegelijkertijd investeert Enel flink in het versnellen van de groei van haar hernieuwbare energiecapaciteit. Hierdoor zal in 2022 Enels hernieuwbare energiecapaciteit 60 procent uitmaken van de totale productiecapaciteit van de onderneming.

TABEL 5.5.1 VOORTGANG ONDERNEMINGEN

Onderneming	Voortgang
Anglo American Platinum Ltd	lopende
BHP	lopende
DTE Energy Company	lopende
Endesa S.A.	lopende
Enel SpA	lopende
Jardine Matheson Holdings Limited	lopende
RWE AG	lopende
Southern Company	lopende
South32 Ltd.	lopende
WEC Energy Group Inc	lopende

Vervolg

In de eerste helft van 2021 zullen wij de duurzaamheidsrapportages en kolen-afbouwstrategieën van de ondernemingen die wij het afgelopen halfjaar niet gesproken hebben evalueren. Aan de hand van deze analyse zullen we onze dialoog met deze ondernemingen vervolgen. Ook zullen wij nogmaals een poging doen om contact te leggen met Jardine Matheson.

Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.

- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een internationale stichting, gevestigd in Amsterdam. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Onze focus is 'Sustainable Development Goal'(SDG) 3, dat zich richt op 'Goede Gezondheid & Welzijn' en in het bijzonder op de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8.

Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b

Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIPT) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de **bedrijfsstrategie**;
- Het ontwikkelen van een **transparant en verantwoord prijsbeleid**. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met **patenten en licenties**, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development; Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen **beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring** om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de **transparantie en rapportage** over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief transparantie over belastingen, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het **variabele beloningsbeleid**.

Bovenstaande punten hebben we ook een plek gegeven in het *investor statement* rondom de Covid-19 crisis, dat we in april 2020 in samenwerking met diverse investeerders hebben opgesteld voor de farmaceutische sector.

Voortgang

We zijn in 2019 van start gegaan met een onderzoek naar de ondernemingen die voor deze dialoog zijn geselecteerd en hebben gesproken met verschillende experts, waaronder

Access to Medicine. Hierna zijn de eerste brieven gestuurd naar de geselecteerde farmaceuten.

Daarnaast hebben we in de eerste helft van 2020, in samenwerking met meer dan 60 investeerders wereldwijd een *investor statement* opgesteld over de rol van de farmaceutische sector in de bestrijding van de Covid-19 crisis. Deze statement is naar 24 farmaceutische ondernemingen gestuurd waarna met bijna alle bedrijven engagement gesprekken zijn gevoerd.

In de tweede helft van 2020 hebben we ons daarnaast met name gericht op de dialoog met Johnson & Johnson, Abbvie, Gilead en Bayer.

Johnson & Johnson hebben we in de eerste helft van 2020 het investor statement toegezonden. De onderneming heeft hier per email kort op gereageerd, maar heeft ons nog niet uitgenodigd voor een gesprek. Dat was één van redenen om in november 2020 een resolutie op de aankomende aandeelhoudersvergadering mede in te dienen waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Een dergelijke resolutie is een krachtig middel om op de aandeelhoudersvergadering een signaal af te geven, maar kan ook voor de onderneming een aansporing zijn om voorafgaand aan deze vergadering het gesprek aan te gaan met beleggers en eerder stappen te zetten. Mochten deze stappen ook worden gezet dan kan de resolutie ook van de agenda af worden gehaald door de indieners. De onderneming heeft op deze resolutie gereageerd en begin 2021 zal hierover een gesprek plaatsvinden.

Ook Abbvie hebben we in de eerste helft van 2020 het investor statement toegezonden. Daar is de onderneming echter niet op ingegaan. Ook bij Abbvie hebben we daarom in november 2020 een resolutie met andere beleggers ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid voor het bestuur. Een eerste gesprek met Abbvie hierover heeft in december 2020 plaatsgevonden. In dit gesprek hebben we met de andere indieners meer verteld over de achtergronden van de resolutie. Abbvie heeft meer verteld over haar beleid, maar liet nog in het midden of de onderneming op korte termijn de stappen zal zetten die de resolutie overbodig maken.

Bayer is het afgelopen jaar erg open geweest wat betreft onze verzoeken voor engagement. Na meerdere gesprekken zijn we in juli 2020 wederom het gesprek aangegaan. De onderneming gaf in dit gesprek aan het eens te zijn met de punten in het investor statement en op operationeel gebied ondersteuning te bieden aan de Duitse overheid rondom de bestrijding van Covid-19. Daarnaast is besproken of Bayer ondersteuning kan bieden bij de productie van vaccins. Ook de uitvoering van het nieuwe duurzaamheidsbeleid van Bayer stond op de agenda. Zo heeft de onderneming een nieuwe doelstelling wat betreft

het vergroten van de toegang tot anticonceptie in ontwikkelingslanden. Ook de recente rechtszaken rondom het bestrijdingsmiddel Roundup, van dochterbedrijf Monsanto, zijn besproken.

Met Gilead heeft een tweede vervolggereprek plaatsgevonden naar aanleiding van het Covid-19 statement en haar score op de access to medicine index. Dit in samenwerking met diverse beleggers die het investor statement hebben ondertekend. We hebben hier gesproken over het medicijn Remdesivir, dat mogelijk een rol kan spelen bij de behandeling van Covid-19. Daarbij zijn vragen gesteld over hoe de onderneming bij dit medicijn werkt aan voldoende productiecapaciteit, eerlijke prijzen en een eerlijke verdeling van dit medicijn tussen landen. Hierbij hebben we ook onze zorgen geuit over de huidige prijzen die in verschillende landen worden gevraagd. Het vergroten van transparantie over de uitvoering van het prijsbeleid is dan ook een belangrijk thema voor het vervolg.

TABEL 5.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GOEDE EN BESCHIKBARE MEDICIJNEN¹

Onderneming	Voortgang
Aurobindo	lopende
Novartis	lopende
Johnson & Johnson	lopende
Gilead Sciences, Inc.	lopende
Roche Holding AG	lopende
Bayer AG	lopende
Abbvie Inc.	lopende
Biogen	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

We zullen in januari met de andere investeerders die het investor statement hebben gesteund de vervolgstappen bespreken. Daarnaast zal dit voorjaar de nieuwe Access to Medicine Index uitkomen. Over de resultaten en verbeterpunten zullen we met de ondernemingen in onze engagement in 2021 het gesprek aangaan. Ook rondom de ingediende resoluties zullen we met Abbvie en Johnson & Johnson het gesprek aangaan om hen tot extra stappen te stimuleren.

Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiency als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 5.4.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang Kledingsector

De tweede helft van 2020 stond vooral in het teken van de afronding van het jaarlijkse voortgangsonderzoek en de presentatie van de resultaten, zie voor meer details daarover het kader over PLWF. We hebben dit jaar ook voor het eerst de resultaten van ons onderzoek gepubliceerd op de website van PLWF. Bij Hugo Boss, Ralph Lauren en VF Corp zagen we duidelijke verbetering van beleid op punten die we eerder in de dialoog hebben besproken. We zien deze verbeteringen dan ook als mijlpaal 'toezegging'. Meer details zijn te vinden in het profiel van elke onderneming.

We voerden ook gesprekken met Home Depot, Ralph Lauren en TJX en namen deel aan de stakeholder dialoog over de duurzaamheidsstrategie van Hugo Boss. Een voorzien gesprek met Hugo Boss specifiek over leefbaar loon moest worden uitgesteld tot begin volgend jaar. Ook met VF Corp. lukte het niet meer om nog in 2020 een gesprek over leefbaar loon te plannen. Dit gesprek zal begin 2021 plaatsvinden. Het onderzoek naar VF Corp. toonde wel duidelijk aan dat de onderneming vooruitgang boekt. Zo heeft de onderneming het mensenrechten beleid versterkt, en spreekt het daarin nu over het belang van eerlijke lonen en een adequate levensstandaard.

Bij Home Depot staat het onderwerp leefbaar loon in de productieketen nog niet echt op de agenda. Dat bleek wederom uit het jaarlijkse onderzoek. Het gesprek ging daarom meer over de actualiteit zoals de problemen rond de Covid-19 crisis en de arbeidsomstandigheden voor de eigen werknemers. Wat betreft de eigen werknemers is gelijke betaling van mannen en vrouwen nog een belangrijk punt van aandacht. Aangezien het contact met Home Depot eerder moeizaam verliep, was het dit keer constructieve gesprekken een stap vooruit. Voor de voorzetting van de dialoog zullen we met de samenwerkende beleggers binnen het PLWF bespreken hoe we de aandacht van de onderneming

toch ook richting leefbaar loon in de keten kunnen verleggen en dit thema een plek kunnen geven in een structurele analyse van mensenrechten risico's in de keten.

Ralph Lauren boekt duidelijk vooruitgang op gebied van leefbaar loon. In juli bespraken we de resultaten van ons jaarlijkse onderzoek waaruit die voortgang bleek. Belangrijke basis voor die voortgang was een document met de eerste uitwerking van de eerder aangekondigde 'strategie voor loonbetaling in de productieketen'. Daarin spreekt de onderneming een duidelijk commitment uit ten aanzien van leefbaar loon. Natuurlijk ging het gesprek ook over de impact van de Covid-19 crisis. Ook Ralph Lauren en partners in de keten zijn zwaar geraakt. Toch heeft de onderneming zich ingezet om geplaatste orders te betalen en ondersteunt ze ook de ILO 'Call to action' om samen te werken aan het herstel van kledingindustrie. De deelname van Ralph Laurens' mensenrechten expert aan het PLWF webinar over het leefbaar loon onderzoek en de gevolgen van Covid-19 voor de sector, zien we als een teken van waardering van de dialoog.

Van TJX ontvingen we het antwoord op de schriftelijke vraag die we indienden voor de aandeelhoudersvergadering in juni. Ook rondde we in het derde kwartaal het jaarlijkse onderzoek af naar de onderneming. In december spraken we opnieuw met TJX. In dit gesprek hebben we vooral gesproken over de productie van kleding voor eigen merken. Meer over de inhoud van het gesprek is te lezen in het profiel van TJX. Gezien de aarzeling van de onderneming om met leefbaar loon aan de slag te gaan bekijken we momenteel met andere leden van PLWF welke stappen TJX eerst moet zetten om vervolgens leefbaar loon als mensenrechten risico in beeld te krijgen. We vragen TJX nu om in meer detail te rapporteren over de risico analyse met betrekking tot mensenrechten en arbeidsomstandigheden in de landen waar de productie plaatsvindt.

Voortgang Supermarkten

De tweede helft van 2020 stond ook voor de supermarkten in het teken van de afronding van het jaarlijkse voortgangsonderzoek en de presentatie van de resultaten. Zie voor meer details daarover het kader over PLWF.

Ten opzicht van de analyse in 2019 lijken er een aantal voorzichtige stappen vooruit te zijn gezet bij de ondernemingen waarmee we de engagement voeren. Bijvoorbeeld door het expliciet benoemen van leefbaar loon als relevant onderwerp in het beleid, publiceren van een mensenrechtenbeleid en concrete stappen in de cacao-keten. Op basis van de uitkomsten van ons onderzoek hebben we met de andere leden van het PLWF een publicatie opgesteld die we ook hebben gedeeld met de ondernemingen. In deze publicatie roepen we, op basis van onze analyse, ondernemingen op om beter in beeld te krijgen in welke ketens de problematiek het grootst is, stappen te zetten bij hun eigen werknemers en naast pilotprojecten leefbaar loon een volwassen plek te geven in

de inkoopprocessen en audits die plaatsvinden bij toeleveranciers. De publicatie is [hier te downloaden](#).

De resultaten uit de analyse en onze oproep zijn met alle ondernemingen besproken. De resultaten werden voor het overgrote deel geaccepteerd en de ondernemingen gaven aan dat werd ingezet om volgend jaar betere prestaties neer te zetten. Per onderneming hebben we tevens ingezoomd op specifieke onderwerpen. Zo hebben we met Tesco gesproken over de implementatie van het nieuwe beleid op gebied van leefbaar loon en arbeidsomstandigheden in de keten. Met Casino spraken we over hoe de onderneming in kaart kan brengen of er een leefbaar loon wordt betaald in de verschillende markten waar de onderneming actief is.

TABEL 5.5.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA LEEFBAAR LOON IN SUPERMARKT EN TEXTIELSECTOR¹

Onderneming	Voortgang
Home Depot	lopende
Hugo Boss	lopende
Ralph Lauren	lopende
TJX Companies	lopende
VF Corp	lopende
Casino Guichard-Perrachon S.A.	lopende
Carrefour S.A.	lopende
Li & Fung Limited	afgesloten
Koninklijke Ahold Delhaize N.V.	lopende
Metro A.G.	lopende
Tesco PLC	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 zal het leefbaar loon engagement project afgerond worden. We zullen dit jaar nog de laatste gesprekken met de ondernemingen voeren en met het PLWF het jaarlijkse voortgangsonderzoek uitvoeren en daarover rapporteren.

De samenwerking met het PLWF betekent echter, dat de afronding van ons leefbaar loon engagement niet hoeft te betekenen dat de dialoog met de ondernemingen op dit thema stopt. Het verbeteren van de lonen is duidelijk een lange termijn thema. We zullen daarom proberen om onze rol als 'lead-investor' over te dragen aan andere leden van het PLWF, zodat de dialoog met de ondernemingen wordt voortgezet.

Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;

- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals'(SDG's):

- **SDG 2: Geen Honger**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- **SDG 3:Goede Gezondheid en Welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

"Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen"

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

Na het ondertekenen van het *investor statement* is een selectie van ondernemingen gemaakt waarmee het engagementtraject van start is gegaan. Hierbij is onder andere gekeken naar de exposure per onderneming in de portefeuille en de mogelijkheid om binnen de coalitie een coördinerend rol te spelen bij de desbetreffende onderneming.

Nadat in 2018 engagementbrieven vanuit de coalitie van investeerders zijn verstuurd, hebben er inmiddels al diverse engagementgesprekken plaatsgevonden. Er zijn gesprekken gevoerd met de ondernemingen waarbij we vanuit het collectieve engagementprogramma een coördinerende rol hebben; Unilever, Nestlé, Conagra en Suntory.

In tweede helft van 2020 hebben we gesproken met Unilever, Nestlé en Suntory. Met name het gesprek met Suntory was een positieve ontwikkeling aangezien de onderneming eerst afhoudend reageerde op het organiseren van een gesprek.

Dit gesprek met Suntory heeft in juli 2020 plaatsgevonden. Het gesprek was positief alhoewel het beleid rondom gezonde voeding nog in een vroege fase zit bij de onderneming. Zo monitort de onderneming wel de wereldwijde regelgeving op het gebied van o.a. suiker en houdt het trends nauwlettend in de gaten. De opstelling van Suntory lijkt nog vooral reactief. Wel zijn er kansen voor de onderneming aangezien de producten die de onderneming verkoopt in haar thuismarkt Japan relatief gezond zijn, en dit dus kansen biedt om deze ervaring ook naar andere markten te brengen. De onderneming was enigszins afhoudend om pro-actiever mee te werken aan de Access to Nutrition Index.

In december 2020 heeft een nieuw gesprek plaatsgevonden met Unilever. Daarin hebben we teruggekeken op de laatste periode van het Unilever Sustainable living plan, de CSR strategie van Unilever die eind 2020 afliep. Hiervan hebben we een positieve afdrank aangezien veel gestelde doelen bereikt zijn. Daarnaast hebben de nieuwe strategie bespreken van Unilever na 2020 wat betreft voeding en gezondheid. Dit lijkt een stap vooruit te zijn wat betreft het gebruik van bijvoorbeeld micronutriënten en groenten. Opvallend was de aandacht voor het vergroten van het aantal vegetarische producten in het assortiment, met name vanwege de klimaatimpact. We hebben hierbij echter wel aandacht gevraagd voor de samenstelling, ook qua gezondheid, van deze producten. Dit aangezien er ook zorgen zijn over de ingrediënten van deze producten (o.a. gebruik van te veel zout).

In november 2020 heeft tevens een vervolggesprek met Nestlé plaatsgevonden met diverse andere institutionele beleggers die betrokken zijn bij de Access to Nutrition index. We hebben het tijdens dit gesprek met name gehad over de aankomende herziening van het beleid op het gebied van gezonde voeding. De onderneming gaf aan dat het haar marketing beleid richting kinderen, zoals ook door ons gevraagd in het eerdere contact, inderdaad wil verbeteren. Een positieve toezegging waarvan we hopelijk begin 2021 kunnen nagaan of deze inderdaad is doorgevoerd in het dan gepubliceerde nieuwe beleid.

TABEL 5.5.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GEZONDE VOEDING¹

Onderneming	Voortgang
Conagra	lopende
Nestlé	lopende
Suntory	lopende
Unilever	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 zullen we ten eerste wederom contact opzoeken met Conagra. Daarnaast zal in 2021 ook weer de nieuwe Access to Nutrition index uitkomen. Dat

stelt ons in staat om te analyseren of de bedrijven inderdaad vooruitgang geboekt hebben op dit onderwerp. Op basis daarvan zullen we met alle vier de bedrijven een vervolgesprek plannen.

Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO₂ uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilingbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS ¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktonwikkelingen en regelgeving in beeld;
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaglegging;
Samenwerking in de sector	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: - hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; - de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; - resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie;

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

In de tweede helft van 2019 is het engagement traject over plastic gestart met voorbereiding, onderzoek en het contact leggen met de ondernemingen. Begin 2020 vond de eerste ronde van gesprekken plaats. In de tweede helft van het jaar is de dialoog over plastic verder uitgewerkt. Met alle ondernemingen vond een tweede gesprek plaats. Ook namen we actief deel aan activiteiten van de PRI werkgroep over plastic.

In de tweede ronde gesprekken konden we dieper in gaan op de specifieke omstandigheden en uitdagingen voor elke onderneming. We voerden de gesprekken samen met een groep van 6-10 institutionele beleggers uit de PRI werkgroep over plastic. Deze samenwerking draagt duidelijk bij aan de kracht van de dialoog. In de gesprekken met de ondernemingen hoorden we over de nieuwste inzichten, ontwikkelingen en knelpunten. Ook brachten we onze doelen van het engagement nogmaals concreet onder de aandacht, in de vorm van per onderneming uitgewerkte 'investor expectations'. In overleg met de deelnemende beleggers hebben we daar de aanbeveling aan toegevoegd om duurzaamheidsprestaties te laten mee wegen in de beloning van het bestuur, om het management zo een sterkere prikkel te geven om deze doelen te realiseren. Meer details over de inhoud van de gesprekken met de ondernemingen is te vinden in de profielen.

De PRI werkgroep werkte ook verder aan een document met verwachtingen ten aanzien van de verduurzaming van de plastic waarde keten. De eerste sectorspecifieke uitwerking hiervan betreft de consumentengoederen sector. Daarna

worden andere sectorspecifieke versies uitgewerkt. Doel is om een consistente strategie voor verduurzaming van de plastic keten te formuleren, met specifieke verwachtingen per onderdeel van de keten. Daarmee kunnen beleggers individueel of gezamenlijk de dialoog aan gaan met ondernemingen in de keten, en toch een eenduidige boodschap uitdragen. Ook wij hebben onze verwachtingen zoveel mogelijk met de PRI afgestemd. Daarnaast organiseerde de PRI werkgroep een aantal inhoudelijke webinars waar wij aan deelnamen. Ook voor komend jaar rekenen wij op nauwe samenwerking met de PRI werkgroep, om geïnformeerd te worden over relevante ontwikkelingen en om inzichten uit ons engagement te delen.

TABEL 5.5.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA PLASTICS¹

Onderneming	Voortgang
Amcor	lopende
Berry Global Group	lopende
Greif	lopende
Huhtamaki Oyj	lopende
LyondellBasell Industries	lopende
Mondi	lopende
Sealed Air	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 zal de dialoog worden voortgezet. Rekening houdend met de publicatie van de duurzaamheidsverslagen, en mogelijk de aandeelhoudersvergaderingen, worden de volgende gesprekken gepland. Ook de samenwerking met de PRI werkgroep over plastic wordt voortgezet en we volgen de ontwikkelingen op gebied van beleid, sector initiatieven en relevante onderzoeken. Waar relevant bekijken we de mogelijkheden om de ondernemingen die onderdeel zijn van de dialoog te ontmoeten op bijeenkomsten, of te bezoeken. Vanwege de Covid-19 omstandigheden is dit echter op korte termijn zeer waarschijnlijk nog niet mogelijk.

Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52 procent van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeels gerelateerde risico's te minimaliseren.

1. In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
2. De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
3. Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG's 4, 5 en 8.

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1., die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

• SDG 5: Gendergelijkheid

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 5.1 en bijbehorende indicator 5.1.1, die zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal en het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

• SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.3, dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap,

creativiteit en innovatie. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden en bijbehorende indicator 8.8.2, die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in ondernemingen met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. In tabel 9 zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het beloningsbeleid
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flexcontracten en de onderlinge loonverschillen.

We zijn eind 2019 met het thema Human Capital Management van start gegaan. Er zijn twee sectoren geselecteerd; de cruise lines sector en restaurantsector die we hieronder verder zullen toelichten.

De cruise lines industrie vormt een subindustrie van de hotels & reizen industrie. Human Capital Management is een belangrijk thema voor deze sector vanwege het groot aantal medewerkers. Deze medewerkers zijn veelal laaggeschoold, hebben vaak flexcontracten of zijn onderaannemers, ontvangen lage lonen en genieten weinig wettelijke bescherming doordat ze grotendeels werkzaam zijn buiten territoriale wateren. De industrie kent een geschiedenis van vele arbeidsconflicten. Hierdoor is het risico op ontevredenheid onder medewerkers hoog.

De tweede sector is de restaurantsector. Deze sector kenmerkt zich door het hoge aantal medewerkers. De

ondernemingen die in deze sector geselecteerd zijn, maken gebruik van franchisenemers. Dit model garandeert relatief stabiele kasstromen en zorgt ervoor dat de franchiseorganisatie niet direct verantwoordelijk is voor loonkosten en overige personeelsverplichtingen. In de Verenigde Staten heeft het franchisemodel voor veel discussies gezorgd over werkgeversaansprakelijkheid. Tot recent was de *joint employer rule* in de Verenigde Staten van toepassing. Deze wet is gerelateerd aan gezamenlijk werkgeverschap van franchisegever en franchisenemer. Deze regelgeving had betrekking op het inhuren of ontslaan van een werknemer, toezicht op werktijden, bepaling van de hoogte van lonen, de wijze van loonuitbetaling en het bijhouden van werkgelegenheidsgegevens. Deze wetgeving is echter recent teruggedraaid. Hierdoor verslechteren de arbeidsomstandigheden voor medewerkers van franchiseorganisaties en dreigen arbeidsconflicten.

Voortgang

We zijn in 2019 van start gegaan met een onderzoek naar de ondernemingen die voor deze dialoog zijn geselecteerd. Hierna zijn de eerste brieven gestuurd naar de geselecteerde ondernemingen.

In de eerste helft van 2020 hebben we gesprekken gehad met met Carnival, Sodexo en Royal Caribbean Cruises. In september 2020 hebben we, in samenwerking met meerdere investeerders wereldwijd, een brief opgesteld met een verzoek tot dialoog om de gevolgen op en de reacties van ondernemingen als gevolg van de COVID-19 pandemie te bespreken. Dit heeft ertoe geleid dat wij in oktober 2020 deze brief, namens een brede groep aan investeerders, van onze geselecteerde ondernemingen hebben gestuurd. In de brief stonden ook vragen opgenomen die we in de gesprekken op de agenda wilden plaatsen.

We hebben in november 2020 een gesprek gehad met Sodexo. Het gesprek was open en constructief en tijdens het gesprek heeft Sodexo meer verteld over hoe het met haar medewerkers is omgegaan in tijden van de pandemie. Door de omstandigheden zijn er vele werknemers ontslagen, met name in relatie tot de activiteiten waarin het bedrijf geen verbeteringen ziet. We hebben aandacht gevraagd voor het bieden van mogelijkheden op het gebied van opleidingen en het maken van carrière vanuit lager betaalde functies, ook om een gedegen diversiteitsbeleid te ondersteunen. Er zijn afspraken gemaakt om in de loop van 2021 wederom een gesprek te hebben.

In het gesprek met Carnival is ingegaan op de gevolgen van de uitbraak van het Coronavirus op de onderneming. Het bedrijf is vanzelfsprekend hard getroffen door de pandemie. Er is dan ook gesproken over de maatregelen die genomen zijn met betrekking tot de medewerkers, bijvoorbeeld rondom repatriëring. Ook is er gesproken over het diverse personeelsbestand, werknemers komen namelijk uit alle regio's, en de uitdagingen en verantwoordelijkheden die dat

met zich meebrengt. Als eerste stap hebben we de onderneming expliciet gevraagd hier uitgebreider en transparanter over te rapporteren. In 2021 zal een vervolgesprek plaatsvinden.

Na meerdere herinneringen en mailcontact hebben we in december 2020 een eerste gesprek gehad met Starbucks. Er is gesproken over de maatregelen die Starbucks heeft genomen ten aanzien van haar medewerkers. Ook is er gesproken over het meten van medewerkerstevredenheid waar Starbucks momenteel geen onderzoeken naar lijkt te doen. Wel voert het regelmatig analyses uit met betrekking tot het human capital beleid ten opzichte van peers. In 2021 vindt een vervolgesprek plaats.

Er is een kort informatief gesprek geweest met Royal Caribbean. In het eerste halfjaar van 2021 zal een inhoudelijk gesprek plaatsvinden.

McDonald's heeft nog steeds niet gereageerd op onze verzoeken om een afspraak. In de eerste helft van 2021 vragen we nogmaals via meerdere kanalen om een gesprek.

TABEL 5.5.2 VOORTGANG ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA HUMAN CAPITAL¹

Onderneming	Voortgang
Royal Caribbean Cruises	lopende
Carnival PLC	lopende
MCDonald's Corporation	lopende
Starbucks Corporation	lopende
Sodexo	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 zetten we de dialogen voort. Dan gaan we verder in op diversiteit en interne promotiemogelijkheden met Sodexo en betere rapportage over het werknemersbestand bespreken met Carnival. Verder gaan wij in gesprek met Royal Caribbean en zoeken wij verdieping in het meten van medewerkerstevredenheid bij Starbucks. Ook hopen we met McDonald's de dialoog aan te gaan.

5.6. Collectieve initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is SPH, vertegenwoordigd door Achmea Investment Management, betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectieve engagement. Deze dialogen zijn gericht op sectoren, specifieke onderwerpen of overheden en andere regelgevende instanties.

Collectieve initiatieven en investor statements

In tabel 5.6.1 wordt een overzicht gegeven van alle initiatieven waar SPH steun aan heeft verleend. In de tweede helft van 2020 was SPH actief in 2 collectieve engagements en samenwerkingsverbanden. Hieronder introduceren we initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend.

Science Based Targets campagne van het Carbon Disclosure Project

SPH heeft zich aangesloten bij de Science Based Targets campagne geleid door het Carbon Disclosure Project (CDP). Science Based Targets zijn CO₂-emissiereductiedoelen, op basis van wetenschappelijke berekeningen. Deze methode voor het stellen van doelen is ontwikkeld door het CDP, het WWF, World Resource Institute en de UN Global Compact en biedt bedrijven een duidelijk omschreven pad om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Doelstellingen worden als 'science-based' beschouwd als ze overeenkomen

met wat wetenschappelijk nodig wordt geacht om de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen. Dat wil zeggen, de opwarming van de aarde beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius en inspanningen leveren om de opwarming te beperken tot 1,5 graden Celsius. Veel ondernemingen hebben zich klimaatdoelen gesteld die nog niet specifiek genoeg zijn en niet in lijn zijn met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Door deel te nemen aan de Science Based Targets campagne helpt Achmea IM ondernemingen aan te sporen om Science Based Targets op te nemen in hun klimaatbeleid en deze doelstellingen na te streven.

Investor statement over voeding en gezondheid

De Acces to Nutrition Index is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun inzet en resultaat op gebied van het voorkomen van ondervoeding, het voorkomen van obesitas en verantwoorde marketing richting kinderen. Achmea IM speelt een actieve rol in deze dialoog. Het investor statement van de coalitie is dit jaar herzien om aan te sluiten bij de laatste ontwikkelingen, waaronder de COVID-19 pandemie. De verwachtingen ten aanzien van ondernemingen in de voedingssector zijn verder uitgewerkt en de link met de Sustainable Development Goals (SDGs) is versterkt. Achmea IM was betrokken bij het actualiseren van het investor statement en heeft in een vroeg stadium feedback kunnen geven.

TABEL 5.6.1 OVERZICHT COLLECTIEVE INITIATIEVEN SPH

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Investor statement over voeding en gezondheid vanuit de stichting "Access to Nutrition"	Investor Statement		Access to Nutrition	H2 2020
CDP Science Based Targets (SBT) campaign	Investor statement		CDP	H2 2020
Investor Statement "Pharmaceutical Sector & Covid-19"	Initiator		Coalitie met 65 investeerders	H1 2020
Preventing PFAS pollution by removing forever chemicals from food packaging	Investor statement		Fidra	H1 2020

5.7. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2020 is SPH in dialoog gegaan met drie Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.7.1.

TABEL 5.7.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H22020

Onderneming	Besproken onderwerpen
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.
Unilever	Strategie, unificatie, duurzaamheid, corporate governance.
Wolters Kluwer	Beloningsbeleid.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Wolters Kluwer

Tijdens de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van **Wolters Kluwer** in 2020 werd het voorgestelde beloningsbeleid met 4,8% van de stemmen afgewezen. Hierna is Wolters Kluwer het gesprek aangegaan met onder andere institutionele beleggers over de redenen hiervoor. Dit heeft geleid tot een aangepast beloningsbeleid dat in november 2020 is besproken met ons en andere institutionele beleggers, binnen het Eumedion verband. We waarderen de stappen die Wolters Kluwer heeft gezet met betrekking tot het aanpassen van het beloningsbeleid. Wij moedigen Wolters Kluwer echter wel aan dit nieuwe voorstel op twee punten nog verder te verbeteren. Tijdens het gesprek hebben wij dit ook aangegeven. Wolters Kluwer heeft daarna nog gesprekken gehad met andere stakeholders. We zijn benieuwd in hoeverre onze suggesties worden verwerkt in het definitieve voorstel. In het eerste halfjaar van 2021 zal ter voorbereiding van de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering weer een gesprek worden gevoerd met Wolters Kluwer binnen Eumedion verband. Het aangepaste beloningsbeleid zal tijdens de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering in 2021 worden voorgelegd.

Unilever

Met **Unilever** is gesproken over de unificatie. Op 11 juni 2020 kondigde Unilever plannen aan om de juridische structuur van de Unilever-groep te verenigen onder één moedermaatschappij (Unilever PLC). Volgens het management ontstaat zo een eenvoudiger bedrijf met meer strategische flexibiliteit en is het beter gepositioneerd voor toekomstig succes. Voorgesteld werd om de eenwording door te voeren door middel van een grensoverschrijdende fusie, waardoor PLC de enige moedermaatschappij van de Unilever-groep wordt. Het verenigde Unilever-hoofdkantoor wordt gevestigd in Londen, VK, en Unilever zal worden beschouwd als uitsluitend fiscaal ingezetene van het VK¹. De Nederlandse en Britse aandeelhouders stemden in september en oktober in met het plan om de bestaande hoofdkantoren samen te voegen in Londen. De huidige structuur van het was- en levensmiddelenconcern werd daarmee op 29 november 2020 opgeheven. SPH heeft VOOR de unificatie gestemd.

¹ De activiteiten, locaties, personeelsbezetting in het Verenigd Koninkrijk en Nederland zullen als gevolg van de Unificatie niet veranderen zegt de onderneming. Unilever PLC (de nieuwe enige moedermaatschappij van de groep) blijft uitsluitend fiscaal ingezetene van het VK. De Unilever-groep betaalt belastingen in de landen waar zij actief is en ook dit zal door de eenwording niet veranderen. Als gevolg hiervan wordt verwacht dat de in het VK en Nederland betaalde vennootschapsbelasting over de bedrijfswinsten niet zal veranderen, en evenmin als de belastingen die over werknemers worden betaald.

Royal Dutch Shell

Begin november 2020 hebben we, samen met andere investeerder in Eumedion verband, gesproken met de voorzitter van de remuneratiecommissie van **Royal Dutch Shell**. Shell heeft een update gegeven over beslissingen rondom beloning die ze genomen hebben, en nog van plan zijn te nemen. Shell had eerder al besloten om over 2020 geen bonussen uit te keren. Het salaris van Executive Directors en Executive Committee members blijft gelijk in 2021. Dit geldt ook voor het merendeel van de medewerkers. Ook is er gesproken over de aandelenopties voor het bestuur die gepland staan om onvoorwaardelijk te worden in 2021. De commissie zal begin 2021 hier een beslissing over nemen. We hebben in het gesprek input gegeven hoe wij als investeerders denken dat er omgegaan moet worden met Long Term Incentive Pay, hoe er gemeten en gewogen dient te worden en de koppeling die er mogelijk is met betrekking tot de klimaatambitie van Shell. Daarnaast is er gesproken over de klimaatambitie van Shell zelf en het tijdsbestek waarin de ambities verwezenlijkt worden.

Er is daarnaast gesproken met de Deputy-Chair/Senior Independent Director over de in 2021 aan te stellen nieuwe Chair of the Board. Shell heeft toelichting gegeven op het proces, de stappen die ze hebben gezet in hun zoektocht naar een nieuwe Chair en over hun wensen ten aanzien van de nieuwe Chair. Shell hoopt eind Q1 2021 de nieuwe Chair bekend te maken.

6. Stembeleid & Corporate Governance

SPH ziet het als haar plicht van haar stemrecht gebruik te maken om waar nodig en waar mogelijk het belang van SPH, haar deelnemers en de maatschappij te beschermen. De UNPRI en de UN Global Compact/OESO richtlijnen vormen bij het stembeleid van SPH het uitgangspunt. Voor de illiquide portefeuillecomponenten privaat vastgoed en infrastructuur heeft SPH geen eigen stemrecht. SPH belegt voor deze categorieën in fondsen waarbij de uitoefening van stemrecht of recht op posities in een RvC is uitbesteed aan de manager van deze beleggingen. SPH zal zich een beeld vormen van wat de huidige praktijk is bij deze beleggingen en in hoeverre dit strookt met de eigen MVB-overtuigingen.

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPH belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPH invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPH doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. SPH als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de

aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPH voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van SPH zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag SPH

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van de aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw-Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast veel bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. De wereldwijd stijgende trend van ingediende aandeelhoudersresoluties zet zich door. Deze door aandeelhouders ingediende agendapunten hebben veelal betrekking op klimaat, maatschappelijke en goed ondernemingsbestuur thema's. Veelal is het doel van een dergelijke resolutie het verbeteren van de transparantie van de onderneming of het beter waarborgen van aandeelhoudersrechten. Volgend jaar verwachten we meer voorstellen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan COVID-19, zoals gezondheid en veiligheid van medewerkers, mensenrechten, verantwoord ketenbeheer en human capital management.

Stemactiviteiten van SPH

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **2167 vergaderingen** op totaal **17174 agendapunten**. Zie tabel 5.7.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2020.

TABEL 6.2.1 REGIONALE VERDELING H1 2020

	Aantal	%
US	281	13%
Euro	391	18%
Overig	1495	69%
Totaal	2167	

Op de website van SPH kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het tweede halfjaar van 2020 op 15 procent van alle agendapunten tegen het management. Het grootste aantal tegenstemmen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betreft het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 6.2.2 : OVERZICHT TEGENSTEMMEN H2 2020¹

Totaal	Voor	Tegen
17174	85%	15%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

De management resoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. In de tweede helft van 2020 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor benoeming bestuurder, routine zaken en kapitaaluitgifte.

TABEL 6.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	84%	16%
Beloning	63%	37%
Uitgifte aandelen	88%	12%
Routine zaken	94%	6%
Fusie en overnames	93%	7%
Overig	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **510 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's.

TABEL 6.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES NAAR THEMA¹

Thema	Aantal
Overig (o.m. Politieke Donaties)	10
Beloning	3
Benoeming Bestuurder	431
Milieu en Gezondheid	4
Routinepunten	49
Goed Bestuur	7
Mensenrechten /sociaal	6
Totaal	510

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpuntthema's.

Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

**TABEL 6.3.2 STEMGEDRAG
AANDEELHOUDERSRESOLUTIES ¹**

	Voor	Tegen
Goed bestuur	57%	43%
Benoemingen	88%	12%
Milieu en Gezondheid	75%	25%
Overig	60%	40%
Routinezaken	85%	15%
Mensenrechten	100%	0%
Sociaal	60%	40%
Beloning	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Mensenrechten

McKesson Corporation

Op de aandeelhoudervergadering van McKesson Corporation van 29 juli 2020 stond een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd gevraagd een rapportage op te stellen over haar beleid en processen rondom lobbyen (zowel direct als indirect), haar lobbyactiviteiten en -betalingen, inzicht in lidmaatschappen van brancheorganisaties, het besluitvormingsproces en het toezicht door management en het bestuur op betalingen rondom lobbyen. Aandeelhouders stellen dat het bedrijf tussen 2010 en 2018 18,1 miljoen dollar heeft gespendeerd aan lobbyactiviteiten bij de overheid. Dit bedrag is exclusief lobbybetalingen waar geen openbaarmakingsverplichtingen voor gelden en het lobbyen via handelsverenigingen of andere politieke organisaties. Ook stellen de indieners van de resolutie dat het bedrijf lid is van de Business Roundtable en de Healthcare Distribution Alliance (HDA), de nationale organisatie van farmaceutische distributeurs en belangrijke schakel tussen fabrikanten, apothekers en klinieken. Genoemde belangenorganisaties hebben, in 2018 en 2019, samen voor meer dan 45,6 miljoen aan lobbyactiviteiten besteedt. Aandeelhouders maken zich zorgen over de potentiële negatieve media-aandacht die de lobby van het bedrijf over opioïden kan aantrekken, evenals het lidmaatschap van de American Legislative Exchange Council (ALEC), een organisatie die Amerikaanse modelwetgeving schrijft en goedkeurt.

Het bestuur geeft aan gepast toezicht uit te oefenen op haar politieke activiteiten. Zo worden zij periodiek geïnformeerd over de lobby en andere politieke activiteiten. De onderneming stelt ook dat jaarlijks de lobby prioriteiten en het totale bedrag dat aan lobby activiteiten is besteed worden gedeeld met aandeelhouders. De huidige transparantie wordt echter niet als voldoende beoordeeld. De lidmaatschappen en betalingen worden namelijk niet volledig openbaar gemaakt. Ook is onbekend hoe het bestuur over de activiteiten wordt geïnformeerd, de frequentie daarvan en of er een specifieke commissie is die toezicht houdt op de lobby activiteiten. SPH vindt een rapportage een goed middel om inzicht te verkrijgen over de lobbyactiviteiten, -betalingen en lidmaatschappen van brancheorganisaties en stemde VOOR. Van de aandeelhouders stemde 51,7% voor de resolutie, de resolutie is daarmee aangenomen.

Tesla Inc.

Op 22 september 2020 vond de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Tesla Inc. plaats. Op de agenda was een aandeelhoudersvoorstel opgenomen waarin het bestuur werd gevraagd om, tegen redelijke kosten en zonder eigendomsinformatie, een rapport op te stellen over het respecteren van mensenrechten binnen de eigen bedrijfsactiviteiten en bij de leveranciers. De indieners van de resolutie stellen dat Tesla risico's loopt op het gebied van mensenrechten en arbeidsrechten en dat aandeelhouders momenteel niet kunnen bepalen hoe Tesla haar verantwoordelijkheid neemt om ervoor zorg te dragen dat mensenrechten worden gerespecteerd.

Tesla stelt dat het audits uitvoert binnen de eigen activiteiten en bij leveranciers om er zeker van te zijn dat de vastgestelde principes worden gevolgd. De onderneming geeft echter geen openheid over deze audits. De onderneming stelt ook dat het moeilijk is om op betrouwbare wijze de oorsprong van de grondstoffen vast te stellen maar dat de processen op het gebied van due diligence (die van de leveranciers worden vereist) transparantie bieden en dat dit verantwoorde inkoop ondersteunt. Er zijn echter beschuldigingen gerelateerd aan kinderarbeid bij een kobalt mijnbouw leverancier. Toezicht op het respecteren van mensenrechten wordt niet expliciet vermeld bij de verantwoordelijkheden van het bestuur. Aanvullende informatie over het beleid en processen van de onderneming ter adressering van het respecteren van mensenrechten in de eigen keten en de leveranciersketen zal aandeelhouders in staat stellen om beter in te schatten hoe goed Tesla gerelateerde risico's beheert, zeker gezien de controverses. Om deze reden heeft SPH VOOR gestemd. Van de aandeelhouders stemde 24,6% voor de resolutie.

Arbeidsnormen

Oracle Corporation

Op de aandeelhoudervergadering van Oracle Corporation van 4 november 2020 stond voor het derde jaar op rij een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd gevraagd een rapportage op te stellen waarin wordt aangegeven of er een gender/racial pay gap bestaat. Indien deze gender/racial pay gap bestaat wordt gevraagd naar de ondernomen acties om de verschillen te verkleinen. Hoewel Oracle haar toewijding aan gelijke beloning bevestigt rapporteert zij, in tegenstelling tot meerdere branchegenoten, hier niet over in de Verenigde Staten. De onderneming rapporteert in het Verenigd Koninkrijk wel over de gender/racial pay gap, aangezien een dergelijke rapportage daar verplicht is. Een onderneming brede uitrol zou daarom relatief gemakkelijk te realiseren moeten zijn. De indieners van de resolutie benoemen verder de juridische risico's die samenhangen met de vermeende loonkloof bij Oracle, waarbij als voorbeeld twee afzonderlijke juridische acties worden benoemd die betrekking hebben op loondiscriminatie.

Wanneer gekeken wordt naar het rapport met betrekking tot het Verenigd Koninkrijk, is zichtbaar dat de onderneming daar meer vrouwen in dienst heeft in lager betaalde functies. Als dit patroon wereldwijd hetzelfde is, zal het voor de onderneming moeilijker worden om vrouwen aan te trekken en te behouden. Daarnaast lopen diverse rechtszaken tegen Oracle wegens oneerlijke beloningspraktijken. SPH vindt een rapportage een goed middel om inzicht te verkrijgen in de uitvoering van het diversiteitsbeleid en stemde VOOR. Van de aandeelhouders stemde 45,8% voor de resolutie.

6.4. Corporate governance ontwikkelingen Nederland

Mogelijke aanscherping van de Nederlandse Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code zal mogelijk worden aangescherpt. Momenteel geldt het principe pas toe óf leg uit. Bekeken zal worden of dit aangepast gaat worden naar pas toe én leg uit. Het doel is om de transparantie van de verslaggeving en daarmee de kwaliteit van de naleving te vergroten. In de toelichting op de jaarlijkse evaluatie van de Code heeft de voorzitter van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code, Pauline van der Meer Mohr, dit aangegeven. Dit jaar was er wederom een hoge naleving van de Code. Maar bij de analyse wordt uitsluitend gekeken of ondernemingen zich houden aan het principe van 'pas toe óf leg uit'. Deze methodiek leidt volgens de voorzitter tot vals optimisme over de staat van naleving. Naast de cijfermatige evaluatie, die wordt uitgevoerd door SEO Economisch Onderzoek, verricht de Monitoring Commissie eigen kwalitatief onderzoek. Uit de resultaten van dit onderzoek komt een minder positief beeld naar voren. Bijvoorbeeld met betrekking tot de manier waarop directies en raden van commissarissen van beursgenoteerde vennootschappen in hun jaarverslagen uitleg geven over cultuur en gedrag, beloningsbeleid of waardecreatie op de langere termijn. De uitleg is vaak mager en alleen proces gerelateerd. De inhoud mist, mogelijk kan dit door het aanpassen van het principe worden opgelost.

Beursgenoteerde bedrijven moeten duidelijker zijn over de gevolgen van de coronacrisis

Uit onderzoek van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) blijkt dat beursgenoteerde ondernemingen in hun halfjaarlijkse financiële verslaggeving veelal niet duidelijk zijn over de gevolgen van de coronacrisis. Het onderzoek 'In Balans – De effecten van COVID-19' is uitgevoerd bij 26 beursgenoteerde ondernemingen die, naar verwachting, negatieve effecten van de coronacrisis ondervinden. Bijna alle onderzochte ondernemingen vermelden de effecten van de coronacrisis maar de kwaliteit van de toelichting varieert sterk. Ongeveer een kwart van de ondernemingen gaf een goede toelichting. Daar werd naast een kwalitatieve en kwantitatieve toelichting op veronderstellingen en uitgangspunten, bijvoorbeeld ook een uitgebreide toelichting op financieringsconvenanten, gevoeligheidsanalyses en scenario's gegeven. Verder hadden deze ondernemingen aandacht besteed aan de consistentie tussen het halfjaarlijks bestuursverslag en de halfjaarrekening, zodat er een geïntegreerd beeld ontstond.

De AFM heeft ondernemingen opgeroepen, om in hun jaarverslaggeving over 2020, de toelichtingen op de effecten van de coronacrisis begrijpelijk en zorgvuldig op te stellen. Zo moeten ondernemingen veronderstellingen en uitgangspunten voor posten als latente belastingvorderingen, voorzieningen voor kredietverliezen en toetsen op bijzondere waardeverminderingverliezen, adequaat en begrijpelijk toelichten. In haar rapport benoemt de AFM een aantal goede praktijkvoorbeelden.

7. Impact maken

Impact beleggingen, ook wel beleggingen in oplossingen genoemd, zijn beleggingen die naast een financiële doelstelling ook een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling hebben. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde impact.

7.1. Zorgvastgoed

Wij hebben het initiatief genomen om een fonds op te zetten dat er volledig op is gericht om betaalbaar en duurzaam zorgvastgoed in Nederland te realiseren: het Apollo Zorgvastgoedfonds. Dit fonds investeert in zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra. De fondsmanager is lid van GRESB (benchmark voor duurzaam vastgoed) en heeft de UNPRI ondertekend.

SPH is er reeds in de opstartfase bijna in geslaagd om het volledige initiële doelvermogen van EUR 80 miljoen te beleggen en heeft het fonds daarmee een goede start gegeven. Het Apollo Zorgvastgoedfonds is nu gereed om meer geïnteresseerde partijen aan te trekken en zo haar impact te vergroten. De investeringen van het fonds zijn onder te verdelen in drie categorieën: beschermd wonen, verpleegcomplexen en gezondheidscentra.

TABEL 7.1.1 OMVANG VAN DE PORTEFEUILLE

Beschermd wonen	Verpleegcomplexen	Gezondheidscentra
€ 20.800.000	€ 37.320.109	€ 22.200.000
2 object(en)	3 object(en)	9 object(en)
97 woningen	218 studio's	43 praktijk(en)
138 bewoners	218 bewoners	69.550 bewoners
		28 huisartsen

Naast de omvang en de opbouw van de portefeuille houden wij ook in de gaten wat de impact is op de zorgaanbieders (financierbaarheid, relatietermijn en tevredenheid) op de gebruikers (betaalbaarheid, tevredenheid en veiligheid) en op de omgeving (tevredenheid en duurzaamheid).

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van

het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Uitsluitingslijsten

Controversiële wapens

Zie onderstaand de uitsluitingslijst per 1 september 2020 voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens en wapens ten behoeve van de consumentenmarkt:

- Aerospace Long-March International Trade Co., Ltd.
- Aeroteh SA
- American Outdoor Brands Corporation
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Arab Organization for Industrialization
- Aryt Industries Ltd
- Ashoka Manufacturing Ltd
- Avibras Industria Aeroespacial S/A.
- Bharat Dynamics Limited
- CBC Ammo LLC
- China Aerospace Science & Technology Corp.
- China North Industries Corp.
- China Poly Group Corp.
- Colt Defense LLC
- Elbit Systems Ltd
- FGI Operating Co. LLC
- H&K AG
- Hanwha Corp
- Larsen & Toubro Ltd
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Makina Ve Kimya Endustrisi Kurumu
- Miroku Corp.
- Motovilihinskie zavody PAO
- Nauchno-Proizvodstvennoe Obedinenie Splav OAO
- Northrop Grumman Corp
- Ordtech Military Industries (OMI)
- Pakistan Ordnance Factories
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Remington Outdoor Company, Inc.
- Reshef Technologies Ltd.
- Rostec Corporation
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- SFTUE Belspetsvneshtekhnika
- Sportsman's Warehouse Holdings, Inc.
- Sturm, Ruger & Co., Inc.
- Tata Power Co Ltd
- Taurus Armas SA
- Textron Inc
- The Day & Zimmermann Group, Inc.
- Verney-Carron SA
- Vista Outdoor, Inc.
- Walchandnagar Industries Ltd

Tabak

Zie onderstaand de uitsluitingslijst per 1 september 2020 voor ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak:

- 22nd Century Group Inc

- A-1 Group Inc
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Al-Ekbal Printing & Packaging
- Altria Group Inc
- AMCON Distributing Co
- Amcor PLC
- American Heritage Internationa
- AMVIG Holdings Ltd
- Arcis Resources Corp
- Argha Karya Prima Industry Tbk
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- Bellatora Inc
- Bright Packaging Industry Bhd
- Brilliant Circle Holdings Inte
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- British American Tobacco Zimba
- Bulgartabac Holding AD
- Casey's General Stores Inc
- Cat Loi JSC
- Celanese Corp
- Ceylon Tobacco Co
- China Flavors & Fragrances Co
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Core-Mark Holding Co Inc
- Dufry AG
- Duvanska Industrija AD Bujanov
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Essentra PLC
- Eurocash SA
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- FamilyMart Co Ltd
- Foshan Huaxin Packaging Co Ltd
- Gemini Group Global Corp
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Greenlane Holdings Inc
- Gudang Garam Tbk PT
- Harrys Manufacturing Inc
- Healthier Choices Management C
- Hm Sampoerna
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- IMA Industria Macchine Automat
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Jerusalem Cigarette Co Ltd
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kimree Inc
- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Lawson Inc
- LT Group Inc

- McColl's Retail Group PLC
- Minfeng Special Paper Co Ltd
- Miquel y Costas & Miquel SA
- Morris (Philip)
- Mudanjiang Hengfeng Paper Co L
- New Toyo International Holding
- Ngan Son JSC
- Nolato AB
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- President Chain Store Corp
- Press Corp Plc
- PTFC Redevelopment Corp
- Pyxus International Inc
- Rapid Fire Marketing Inc
- Reinet Investments SCA
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Schweitzer-Mauduit Internation
- Shaanxi Jinye Science Technolo
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shanghai Shunho New Materials
- Sheen Tai Holdings Grp Co Ltd
- Shiner International Inc
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinnar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Sligro Food Group NV
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Standard Diversified Inc
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tanzania Cigarette Co Ltd
- Tong Jie Ltd
- Tong Yang Moolsan Co Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands Inc
- Tutunski Kombinat AD
- Tvornica Duhana Zagreb DD
- Union Investment Corp PLC
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vapor Hub International Inc
- VaporBrands International Inc
- Vector Group Ltd
- Veles Tabak Veles
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

- Alliance Resource Partners, L.P.
- Arch Resources, INC.
- Banpu Public Company Limited
- Bukit Asam Tbk Pt
- Canadian Natural Resources Limited
- Cloud Peak Energy Inc.
- Coal India Ltd
- Consol Energy Inc.
- Exxaro Resources Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd
- Lubelski Wegiel Bogdanka Sa
- MEG Energy Corp.
- New Hope Corporation Limited
- Peabody Energy Corporation
- Pt Adaro Energy Tbk
- Pt Bumi Resources Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- Pt United Tractors Tbk
- Semirara Mining And Power Corporation
- Washington H. Soul Pattinson And Company Limited
- Whitehaven Coal Limited
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited

Normschendingen

De volgende ondernemingen worden per 1 september 2020 uitgesloten:

- Alliance Resource Partners, L.P.
- Arch Resources, INC.
- Banpu Public Company Limited
- Bukit Asam Tbk Pt
- Canadian Natural Resources Limited
- Cloud Peak Energy Inc.
- Coal India Ltd
- Consol Energy Inc.
- Exxaro Resources Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd
- Lubelski Wegiel Bogdanka Sa
- MEG Energy Corp.
- New Hope Corporation Limited
- Peabody Energy Corporation
- Pt Adaro Energy Tbk
- Pt Bumi Resources Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- Pt United Tractors Tbk
- Semirara Mining And Power Corporation
- Washington H. Soul Pattinson And Company Limited
- Whitehaven Coal Limited
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited

Landen

De volgende landen worden uitgesloten per 1 september 2020:

- Central African Republic
- Democratic People's Republic of Korea (North Korea)
- Iran (Islamic Republic of)
- Libya
- Somalia

8.4. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
2	Allergan Plc	15-1-2020	Mensenrechten
3	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Mensenrechten
4	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
5	BAE Systems plc	15-1-2020	Mensenrechten
6	boohoo group Plc	15-10-2020	Arbeidsnormen
7	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
8	Cameco Corporation	15-7-2020	Mensenrechten
9	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
10	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
11	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
	Chevron Corporation	17-1-2020	Corruptie
12	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
13	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
14	Dassault Aviation SA	15-4-2020	Mensenrechten
15	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
16	Electricity Generating Public Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
	Electricity Generating Public Co., Ltd.	15-1-2020	Milieu
17	Elsewedy Electric Co.	15-1-2020	Milieu
18	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu
19	Endo International Plc	15-1-2020	Mensenrechten
20	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
21	EXOR N.V.	15-10-2020	Milieu
22	Facebook, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
23	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-1-2020	Corruptie
	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-10-2020	Milieu
24	Freeport-McMoRan, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Freeport-McMoRan, Inc.	15-1-2020	Milieu
	Freeport-McMoRan, Inc.	15-4-2020	Mensenrechten
25	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
26	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
27	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
28	General Dynamics Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
29	General Motors Company	15-10-2020	Milieu
30	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
31	Global Power Synergy PCL	15-3-2020	Mensenrechten
	Global Power Synergy PCL	15-3-2020	Milieu
32	GS Holdings Corp.	15-1-2020	Corruptie
33	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
34	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
35	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
36	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
37	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Corruptie
38	Hyundai Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
39	ICICI Bank Ltd.	15-10-2019	Corruptie
40	Iflytek Co., Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
41	JBS SA	15-7-2017	Arbeidsnormen
	JBS SA	15-7-2017	Corruptie
	JBS SA	15-7-2017	Milieu
42	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
43	Kia Motors Corp.	15-10-2020	Milieu

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
44	Kobe Steel, Ltd.	15-1-2020	Milieu
45	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
46	Korian SA	15-10-2020	Mensenrechten
47	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
48	LM Ericsson Telefon AB	15-4-2018	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
49	MAXIMUS, Inc.	15-4-2020	Arbeidsnormen
50	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
51	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
52	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
53	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu
54	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
55	National Australia Bank Limited	15-7-2018	Corruptie
56	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
57	Nissan Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
58	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Milieu
59	Rheinmetall AG	15-4-2020	Mensenrechten
60	Rio Tinto plc	15-10-2020	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
61	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
62	RWE AG	15-4-2020	Milieu
63	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
64	Saudi Arabian Oil Co.	15-1-2020	Corruptie
65	Sienna Senior Living, Inc.	15-10-2020	Mensenrechten
66	SK Holdings Co., Ltd.	17-1-2020	Corruptie
67	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
68	S-Oil Corp.	15-1-2019	Corruptie
69	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
70	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
71	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
72	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
73	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
74	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen
75	The Goldman Sachs Group, Inc.	15-7-2019	Corruptie

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
	The Goldman Sachs Group, Inc.	15-7-2019	Corruptie
	The Goldman Sachs Group, Inc.	15-7-2019	Corruptie
76	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
77	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
78	Toyota Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
79	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
80	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
81	UBS Group AG	15-7-2020	Mensenrechten
82	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
83	Vestas Wind Systems A/S	15-4-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
84	Victory City International Holdings Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
85	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
86	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
87	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
88	Youngor Group Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
89	Zhejiang Dahua Technology Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
90	Zhen Ding Technology Holding Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen

8.5. Lijst van ondernemingen; Thematisch Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Amcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
3	American Water Works Company, Inc.	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
4	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
5	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
7	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
8	BHP	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
9	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
10	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialogo Klimaattransitie
11	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
12	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
13	Carrefour SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
14	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
15	Chubu Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
16	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
17	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
18	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
19	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Electricite de France SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
21	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
22	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
23	ENGIE SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
24	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
25	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
26	Fortum Oyj	Nutsbedrijven	Finland	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
27	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
28	Greif Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
29	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
30	HUGO BOSS AG	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
31	Huhtamaki Oyj	Basismaterialen	Finland	Plastics
32	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
33	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
34	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
35	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
36	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
37	METRO AG	Niet-duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
38	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
39	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
40	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
41	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
42	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
43	Pinnacle West Capital Corporation	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
44	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
45	Public Service Enterprise Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
46	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
47	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
48	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
49	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
50	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
51	Royal Mail plc	Industrie	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en transport
52	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
53	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
54	Severn Trent Plc	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
55	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
56	Sodexo SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Human Capital
57	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
58	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
59	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
60	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
61	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
62	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
63	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
64	Tohoku Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
65	Umicore	Basismaterialen	België	Industriële Energie-efficiëntie
66	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
67	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
68	United Utilities Group PLC	Nutsbedrijven	Verenigd Koninkrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
69	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
70	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

8.6. Begrippen- en afkortingenlijst

Begrip	Uitleg
CO ₂ -voetafdruk	Met behulp van een CO ₂ -voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieureportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.

ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG		Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

SPH heeft de hier getoonde informatie met zorg samengesteld. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die SPH van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies. SPH raadt u af een (beleggings)beslissing te baseren op de informatie in dit document. SPH is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname. SPH heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen.